

Møte for lukkede dører, Stortinget 24. april 1915

Møte for lukkede dører i Stortinget
den 24. april 1915 kl. 10.00.

Præsident: Årstad

Fortsatt behandling av

Indstilling fra militærkomiteen om ekstraordinære bevilgninger til hæren (tillæg 4 til indst. S. X).

Præsidenten gaar ut fra, at de beslutninger om adgang til dette møte, som blev fattet i tidligere møte, ogsaa gjælder her. Stortinget var igaar rukket til og med post 17 paa det ekstraordinære budget.

Videre var indstillet:

Tit. 18. Fossumavsnittet 150000,00

Kragtorp: Komiteen har indstillet bevilget, hvad der forlanges, saa der er ingen uoverensstemmelse forsaavidt, og det var ikke i den anledning, jeg forlangte ordet; men jeg ønsker at henlede statsraadens opmerksomhet paa, at der maa ialfald ha været en del vanskeligheter der, som man ikke har været opmerksom paa, og som man muligens en anden gang kunde komme fra. Denne tillægsbevilgning paa 150.000 kroner ses at være anvendt til forskjellige ting, som man dog skulde ventet hadde været med i det oprindelige forslag, f.eks. hylserum - det er jo en speciel militær foranstaltning - bremser for kanoner o.s.v. Men jeg vil ikke bebreide den ærede statsraad eller de, som har hat med disse anlægs planlæggelse og bygning at gjøre, at det er blit til det; men jeg vil for fremtidens skyld henstille, at man tar med i det første forslag saa meget, som man kan. At faa en efterbevilgning paa 150.000 kroner paa et anlæg er noksaa haardt. Der er desuten enkelte poster der, som ialfald ser litt rare ut for den, som er utenforstaaende, som f.eks. at der til administration og vakthold skal ha gaat med kr. 19300.00. Det er litt strit for os. Hvormeget det er til vakthold og hvormeget til administration, det har jeg ikke hat anledning til at se, men i ethvert fald er jo dette en sum, som under de to titler høres litt strit ut. Jeg har ikke noget at si til beløpet, som vi har indstillet bevilget, men jeg ønsker for fremtidens skyld at henlede den ærede forsvarsministers opmerksomhet paa saavidt mulig at faa med alle ting ved planlæggelsen, naar befæstningerne besluttet, og der gives bevilgning til dem, saa vi slipper saavidt mulig at faa saadanne efterbevilgninger.

Statsraad Holtfodt: Jeg er den første til at beklage, at det ved militære byggearbeider av saa stort omfang som dette desværre hænder av og til at man faar overskridelser paa grund av uforutsete prisstigninger og, som f.eks. her er tilfælde, paa grund av, at man ved disse forter inde i fjeldet har fundet fjeldtskonfiguration og konsistens av

den art, at vi er kommet op i ganske uforutsete vanskeligheter. Det er desværre saa; men det er ikke bare ved militære anlæg, at man, naar man paabegynder et større byggearbeide, ikke har oversigt over de vanskeligheter, som frembyr sig. Men jeg vil forsøke, saa langt jeg evner, og det har jeg forsøkt i alle de forelæg, jeg har hat med at gjøre, at skaffe Stortinget saavidt mulig oversigt over konsekvenserne, og jeg vil ved en senere anledning idag forsøke at paavise det ved enkelte poster av stor økonomisk rækkevidde.

Buen: Jeg vil bare faa lov til at stille et beskedent spørsmål til forsvarsministeren, naar vi er ved denne post, Fossumavsnittet. Jeg vil faa lov til at spørge, hvilken rolle i forsvaret specielt disse fæstningsanlæg er tænkt at skulle faa. Jeg maa sige, jeg trodde, at ialfald i det strøk av landet skulde avvæbningstanken ha gjort sig gjældende selv blandt vore militære autoriteter nu, efterat vi har hat dette kongemøte i Malmø, hvis store betydning noksom er understreket her i salen og andre steder, og efterat der endog er indgaat en uttrykkelig overenskomst med Sverige om, at vi under ingen omstændighet skal bære vaaben mot hinanden. Det skulde derfor være av interesse for os som usakkyndige at faa grei og klar besked paa, hvilken hensigt disse fæstningsanlæg paa indmarsjlinjen fra Sverige har.

Statsraad Holtfodt: Det skal være mig en stor glæde at redegjøre for dette; men jeg har anlagt mit foredrag slik, at jeg, da jeg ogsaa samtidig vil komme til at redegjøre for flere andre fæstningsanlægs betydning, helst vil faa lov til at gjøre det under titel 9 i det ordinære budget, som ogsaa omhandler Fossumavsnittet. Da skal jeg ogsaa besvare hr. Buens forespørsel saa godt, jeg kan.

Buen: Jeg er i det heldige tilfælde, at jeg tror, jeg ikke kommer i fristelse til at stemme for dette under nogen omstændighet; men det er jo nu, vi skal bevilge pengene, og da var det jo bedst at faa beskeden nu.

(Videre var indstillet:)

Tit. 19. Stjørdalens befæstninger.....	kr. 46 000,00
Tit. 20. Forbedring av skytebanerne.....	- 80 000,00

Gausdal: Det er en merkverdighet, faar man sige, at efterat vi har bevilget saa store beløp til ingeniørarbeider og vedlikehold av ekserserplassene, er den militære administration og det militære tilsyn saa elendig, at departementet paa grund av en ulykke, som indtraf her ifjor, ser sig nødt til at nedsætte en kommission, som skal reise omkring paa statens bekostning og se paa skytebanerne og ordne rundt om paa ekserserpladsene. Man skulde dog ha ventet, naar vi har saa mange høiere og lavere officerer og saa mange

underofficerer paa hver plads, og vi har ingeniører ved hver afdeling, at disse folk ialfald da eiet saapas sagkyndighet - det blir altid her fremholdt for os sagkyndigheten - at de hadde forstaat at holde sine skytebaner i orden, og at man ikke paafører staten disse ekstraordinære utgifter først med reise og tilsyn og siden med at sette istand, hvad disse militære administrationer har forsømt. Jeg kune ikke gaa til avstemning over denne post uten at ha sagt disse ord; for jeg tror, det er berettiget at si det.

Som man ser av indstillingen, har jeg fundet mig nødt til her mot min sædvane at være med paa 50000 kroner. Jeg kan ikke ta ansvaret for, at man skyter ihjæl vore unge gutter, men finder, at man er nødt til at bevilge de penge, som er nødvendige for at sette banerne i saapas stand, at man er nogenlunde sikker. Av den grund vil jeg her være med paa at bevilge 50000 kroner. Man ser, at der er foreslaat 80000 kroner. Naar jeg ikke har været med paa mere, saa er det, fordi der foreligger ingen utredning over resten. Man siger, at man tror, man trenger 30000 kroner til, og da mener jeg, at saalænge man ikke har undersøkt det, saa vil dette ikke bli sat istand til de forestaaende øvelser, og naar det ikke blir sat istand til aarets øvelser, saa vil der være god tid til at undersøke det til næste aars øvelser. Man klager over, at budgetterne er spændt, og da synes jeg, man kan spare disse 30000 kroner.

Præsidenten: Optar hr. Gausdal forslag om 50000 kroner?

Gausdal: Ja.

Præsidenten vil da, før vi gaar videre, la votere over de tidligere optagne poster, nr. 18 og 19.

Sæbø: Jeg maa bede om, at der idag, likesom der blev gjort igaar, blir votert over hver post, slik at man kan faa stemme mot det hele. --

Præsidenten: Der skal bli anledning til det. Det er i henhold til, hvad hr. Holtermann Knudsen anmodet om, at præsidenten nu vil la votere over disse poster her.

Votering:

Komiteens indstilling til posterne 18 og 19 bifaldtes mot 20 stemmer.

Præsidenten: Saa fortsættes der videre med behandlingen av post 20.

Hr. Gausdal har optat forslag om bevilgning av 50000 kroner under denne post.

Jenssen: Jeg vil under denne post henstille til forsvarsdepartementets chef, at han sørger for at faa mere

sagkyndige folk til at lede skyteøvelserne - ialfald folk, som har et litet granne rede paa kugleretninger, saa de ikke danner saa lange skytelinjer, at de for eksempel skyter forbi blønderingerne og like ind i skyttergravene, der hvor anviserne staar. Jeg mener, det er aldeles uforsvarlig at ha saadanne folk til at lede skyteøvelser, hvor man har saa mange folk. Det er et unødigt spild av menneskeliv. Jeg skulde næsten tro, at det var nødvendig her, forat sanitetskorpset skulde faa øvelser samtidig som skytekorpset har øvelser. Det hjælper intet at faa bedre skytegrave og blønderinger, om man allikevel skyter like ind i skytegravene, hvor anviserne staar.

Mowinckel: Vi vet jo av denne indstilling, at der er en hel række av uoverensstemmelser mellem militærkomiteen og statsraaden. Det er efter min mening som om militærkomiteen har været i sjelden uoverensstemmelse med forsvarsministeren iaar. Men endog her, hvor komiteen gaar med paa bevilgningen, kan den ikke undlate at gi forsvarsdepartementet en meget bestemt advarsel.

"Komiteen vil ikke tilbakeholde den bemerkning, at det skulde synes mindre paakrævet at iverksætte et saadant apparat som en kommission for at inspicere og i tilfælde foreslaa utbedringer av de militære skytebaner for haandvaaben, al den stund hver brigade har sin distriktsingeniør, foruten mange andre befalingsmænd, som maa forutsættes at ha tilstrækkelig tekniske og militære forutsætninger til at utføre det kommissionen har faat i opgave at gjøre."

Som man vil erindre, har der hændt en række av ulykker paa vore eksercerpladser. Ifjor paa denne tid hændte der en, som vakte den største opsigt, og foranlediget interpellation i Stortinget av præsident Årstad. Fra alle hold i Stortinget blev det dengang sagt, at alt maa gjøres for at sørge for, at vore skytebaner blir sikre. Intet maa spares; for vi vil ikke risikere, at vore gutter, som tjener under fanerne, skal bli skutt i fred. Det vil vi ikke risikere. Ut fra disse omstændigheter mener departementet, at der bør gjøres noget ekstraordinært, noget for at hindre gjentagelser av den sort, og departementet finder da paa grund av alt det, som er skedd, at vi skal ikke stole absolut paa, hvad de lokale myndigheter kan se og gjøre. Vi skal ta en ekstra undersøkelseskommisjon for at se efter, hvorledes det er paa vore skytebaner, og vi skal til denne kommission ta de præsumentivt dygtigste mænd. Det heter herom i propositionen paa side 39:

"I anledning av at der i den senere tid har indtruffet flere uheld under geværskytninger, har departementet fundet det nødvendig snarest mulig at faa undersøkt nærmere forholdene ved samtlige hærens skytebaner for haandvaaben. Under 22de september 1914 blev derfor efter konferanse med kommanderende general nedsat en kommission, bestaaende av en stabsofficer av ingeniørvaabnet og chefen for infanteriets skyteskole. Kommissionen skulde særlig ha

sin oppmerksomhet henvendt paa om volder, blønderinger, grav- og skivestandpladser m.v. var i forsvarlig stand, samt om meddelellesmidlerne mellem de forskjellige led paa banerne var betryggende og hensigtsmessig anordnet. Den skulde endvidere undersøke, om forholdene ved nogen av banerne medfører saadan fare for omkringboende, at der i den anledning burde træffes særskilte foranstaltninger. Kommissionen har allerede høsten 1914 undersøkt de allerfleste skytebaner i 1ste, 2det, 3die, 4de og 5te brigades distrikter (herunder ogsaa befæstningernes skytebaner), og rapport ventes med det første indsendt til departementet med forslag - bilagt med omkostningsoverslag - til de forføininger, som maatte ansees paakrævet for i størst mulig utstrækning at fjerne aarsaker til skyteulykker i fremtiden. Skytebanerne inden 6te brigades distrikt forutsættes undersøkt av kommissionen paa samme maate i løpet av 1915. Departementet er gjort bekjendt med, at kommissionen vil fremkomme med forslag til en række, tildels betydelige utbedringsarbeider, nyanskaffelser m.v., og da det ialt dreier sig om ca. 30 skytebaner, finder man foreløbig at maatte opføre i heromhandlede øiemed anslagsvis kr. 80000,00, idet nærmere redegjørelse for beløpets anvendelse vil bli oversendt Stortingets militærkomite, saasnt kommissionens forslag er indkommet til og behandlet av departementet."

Jeg har tat tilorde her, fordi jeg vil bringe forsvarsdepartementet min tak, fordi det saa hurtig og bestemt har tat denne sak op. Det var i fuld overensstemmelse - det tør jeg si - ikke alene med Stortingets flertals syn paa disse forhold, men ogsaa med hele nationens syn, paa dem. Man vilde ha ordnede forhold paa vore skytebaner og vilde, at der skulde gaaes grundig tilverks. Jeg synes, militærkomiteen maa søke med lys og lykte for at finde frem uoverensstemmelser med forsvarsdepartementet, naar den ogsaa har benyttet denne leilighet til at gi forsvarsdepartementet et spark.

Kragtorp: Det begynder godt. Den ærede representant fra Bergen gaar angrepsvis tilverks. Det er altid det heldigste for den, som griper offensiven i krigens tid. Jeg tror dog, den ærede representant her er litt for ivrig. Jeg vet, at det tilfælde, han sigter til, berørte ham selv smertelig, og det kan tjene ham til undskyldning. Men det tilfælde vilde neppe kunnet undgaaes paa trods av enhver kommission. For det hændte paa den skytebane, som ligger centralmyndigheten nærmest, det hændte her ved Kristiania, hvor man maa forutsættes at ha de allerdygtigste og allerbedste folk, netop de samme, som nu skal til at reformere og greie op for de andre.

Komiteen har ikke tat denne bemerkning ind for at gjøre nogen fortræd hverken mot forsvarsministeren eller nogen anden. Men komiteen har set det som sin opgave for denne forsamling at fremlægge en begrundelse for de beløp, som foreslaaes bevilget, og her synes komiteen, at det er et beløp, som maatte kunne været spart. Det er ikke lægfolk

og folk uten forutsætning, som har med disse ting at gjøre paa vore eksercerpladser. Hver brigade har sin distriktsingeniør, som den ærede statsraad foreslaar skal faa majors grad. Det er altsaa ældre forstandige mænd - man maa jo anta det - samtidig som de maa være kundskapsrike. De har desuten alle bataljonschefer og regimentschefer, som vel ogsaa skulde skjønne sig paa skytning. Naar der da skal gjøres saa ekstraordinære skridt som at sende ut en kommission her fra Kristiania, saa maa dog disse folk derute faa en fornemmelse av, at de betragtes ikke som at kunde ha nogen videre rede paa de ting. Men de folk har vistnok passet paa saa godt, de har kunnet, før. I ethvert fald har denne forsamling og hr. Mowinckel selv været med paa at kjøpe ind hele gaardkomplekser for at ordne med skyteforholdene. Det er ikke mange aar, siden vi kjøpte like i hr. Mowinckels nærhet et helt kompleks med gaarde, som stod i fare, naar der blev skudt. Det blev fortalt, at folkene maatte flytte derfra. Det blev der vistnok forresten ikke noget av. Da staten hadde kjøpt gaardene, blev de vist bebodd siden som før. Men det faar være en sak for sig. Vi har ikke ment at gjøre ondt, vi har ikke ment at prikke. Men vi har villet henlede opmerksomheten paa, at det er ikke i sin orden ved enhver anledning at opnævne en kommission. - Desuten har jeg det at si - jeg siger det, siden vi har møte for lukkede døre - at den mand, som vi sender ut her i denne kommission, skulde jeg tro hadde nok at bestille, om han ikke fik saadanne gjøremaal. Han er stabsofficer og bataljonschef og skylder i den anledning staten alle sine arbeidsdage som stadig tjenestgjørende. Han har flere militære gjøremaal ved siden av det, og saa faar han dette atpaa, at han skal reise rundt og inspicere ved alle skytebaner. Det har ogsaa virket litt paa mig. Jeg synes, det er litt eiendommeligt, at man skulde ta netop denne mand til det, som jeg antok hadde hænderne fulde allikevel med gjøremaal, som maatte være viktigere, og som det var mere utelukket, at andre kunde gjøre. Vi har indstillet paa beløpet. Men vi haaber, at der ikke blir nogen flere saadanne kommissioner til at se paa skytebanerne. For skal det gjøres saa høitideligt med saadanne ting, saa blir den militære administration for vidtløftig.

Statsraad Holtfodt: Jeg maa jo tilstaa, at da jeg læste denne bemerkning, som hr. Mowinckel har referert fra militærkomiteens indstilling, saa hadde jeg en sterk opfatning av og fik saa sterkt understreket som mulig, at nogen parlamentarisk minister hverken er jeg eller kan jeg bli. Ti hvad var det, som har foranlediget, at departementet har gjort dette? Jo, det var, at regjeringens samtlige medlemmer sa til mig, at nu er der passert det og det i Stortinget - jeg var ikke tilstede dengang og hadde ikke anledning til at gjøre noget - der er passert det og det. Vi forlanger av forsvarsministeren, at der nu skal træffes saadanne forføininger paa vore skytepladser, at det ikke er mulig at pulverisere ansvaret

for fremtiden saaledes, at man aldrig kan faa rede paa, hvem det er, som er skyld i, at dette er skedd. Ti dette skal ikke ske. Det var det direktiv, jeg fik, og jeg tror, det var et rigtig direktiv.

Hr. Gausdal heftet sig ved, at der ikke var levert en detaljert redegjørelse for de sidste skytelinjer, som ikke er undersøkt. Jeg tror, man her er inde paa et omraade, hvor det jo maa overlates til administrationen selv at bestemme nogenlunde, naar saadanne undersøkelser kan finde sted. Det er vistnok av de ting, som jeg tror, Stortinget med glæde vil gaa med paa, selv om der skulde bli en liten overskridelse paa denne bevilgningspost, naar det derigjennem har faat den sterkeste mulige garanti, al den garanti, som militæretaten kan skaffe for, at ikke vore egne soldater blir skutt under de øvelser, som de er forpligtet til ifølge gjældende lov at delta i.

Det forekommer mig at være ganske karakteristisk for den maate hvorpaa komiteens ordfører her har uttalt sig og for de præmisser, hvorpaa denne indstilling er skrevet, at der igaar rettedes den aller sterkeste bebreidelse mot forsvarsdepartementet og de militære autoriteter i anledning av, at det ikke hadde været mulig at skaffe færdig planer og tegninger til bebyggelser og kommandopladser paa vore fæstninger. Nu er forholdet det, at netop disse distriktsingeniører, som militærkomiteens ordfører mente her skulde ledet kontrollen av skytelinjerne, de har samtidig hat det arbeide at sørge for hurtigst mulig en provisorisk underbringelse av hele vort neutralitetsvern i løpet av vinteren, en opgave, som sandelig ikke har været let. Dernæst har de hat den opgave at planlægge og omkostningsberegne alle disse byggearbeider, til hvilke der nu er forlangt bevilgning. Endvidere har de det almindelige vedlikehold av alle eksercerpladse som ligger indenfor vedkommende brigadedistrikt. Skulde man nu endvidere latt disse distriktsingeniører foreta en saadan kontrolbesigtigelse av alle skytelinjer, saa er det klart, at det hadde hindret det vigtige arbeide, som de er optat av, og som administrationen i dette tilfælde i motsætning til hr. Kragtorp fandt, burde gaa forut for den ting, at infanteriskyteskolens chef her blev lagt beslag paa i nogen maaneder.

Der faldt en uttalelse av komiteens ordfører, som er noksaa paafaldende for en administrationschef, - at man gaar saa langt, at man til og med kritiserer valget av personer, som sendes ut i et saadant øiemed. Lad saa være, at man vil kritisere, at der er nedsat en kommission, som har kostet saa mange penge, - ja, ikke kommissionen, men de forføininger, som av kommissionen foreslaaes, men naar man kommer saa langt, at man direkte kritiserer valget av de personer, som sendes ut for at utføre dette hverv, da synes jeg, det blir noksaa vanskelig at være forsvarsminister. De to personer, som blev sendt ut var chefen for infanteriets skyteskole og en av de officerer, som ingeniørvaabenets chef utpekte gjennem kommanderende

general som den, der skulde være bedst skikket. Den valgte fremgangsmaate gik ut paa, at de samme mænd skulde komme med forslag for alle eksercerpladse, gaa over, hvad der var gjort paa alle eksercerpladse. Ti derigjennem hadde man jo bestemte folk at holde sig til, hvorsomhelst der hændte noget i landet. Og naar saa deres forføininger er iverksat, saa skal de utarbeide instruks for anvendelsen av hver enkelt skytelinje, og da blir vedkommende brigadechef den, som blir ansvarlig for, at den instruks befølges og for at skytelinjerne holdes i den stand, som kommissionen har foreslaat. Det var den eneste maate, hvorpaa vi fandt at kunne ordne det, saaledes at det for fremtiden ikke skulde indtræffe, at forsvarets ledelse og andre ikke faar fat i, hvem det er, som er skyld i, at ulykker sker. Jeg kan indskrænke mig til dette, men jeg tror det kanskje er gaat flere som det er gaat regjeringens medlemmer og mig, at ved at bli opmerksom paa en slik bemerkning i en indstilling av denne art, saa har vi ikke kunnet befri os for indtrykket av at denne indstilling er skrevet med en særlig streng behandling av den fungerende forsvarsminister for øie.

Sparre: Jeg vil sætte fingeren paa, hvad forsvarsministeren uttalte om, at han ikke fandt det særlig paafaldende at komiteen gjorde bemerkninger ved den omstændighet, at der var nedsat en kommission ved dette arbeide, det var ikke det, forsvarsministeren fandt særlig bemerkelsesværdig. Forsvarsministeren fandt ikke noget særlig ved det; men derimot var en anden repræsentant i salen meget fornærmet over det paa forsvarsministerens vegne. Ja, jeg skal ikke opholde mig nærmere ved det. Jeg antar at hr. Mowinckel har nok at gjøre med sin komite og denne komites forhold til sin statsraad. Vi skal nok selv passe vort, hans faderlige raad og formaninger til andre komiteer behøver man vel ikke at bry sig større med. Hvad angaar realiteten i denne sak, saa er det jo saa, at komiteen fuldt ut har fulgt departementets forslag. Man skulde jo tro efter forskjellige bemerkninger her, at vi ikke hadde fulgt departementets forslag; men saken er, at vi har gaat fuldt med paa det i enhver henseende, og jeg skal bare faa lov at tilføie, at da vi først behandlet saken, saa forelaa der ikke utredning om, hvorledes disse penge skulde benyttes, der var stillet i utsigt en senere utredning og den utredning kom ganske rigtig; men der viste sig, at der var et ganske betydelig beløp, for hvilket der endnu manglet utredning, nemlig 30000 kr., og der var selvfølgelig i komiteen, hvor man med samvittighetsfuldhet gjennomgaar disse ting, tale om at utsætte med disse 30000 kr., men vi fandt, at dette var et slikt formaal, at vi i det hele tat skulde ta saa pent paa saken som mulig, saa vi gik simpelthen med paa hele beløpet. Saa jeg tror ikke det kan siges, at der er vist andet end fuldt ut velvillighet fra komiteens side.

Gundersen: Da jeg selv i mange aar som kompanichef nøie kjender en av de skytebaner, som her er omtalt, Sødalsmyren skytebane, vil jeg faa lov til at komme med et par ord. Det blev anført av en av de ærede herrer, at man hadde naturligvis ved hver brigade officerer, som maatte være kyndige nok til at avgjøre denne sak. Ja det er jeg ganske enig i, der er naturligvis det. En mængde av os har jo befattet os indgaaende med skytning, ikke blot ved det militære skyttervæsen, men ogsaa ved det civile, og har derfor en stor erfaring. Men jeg er sikker paa, at ingen vil føle sig i det mindste touchert ved ikke at bli kaldt som medlem av en saadan eftersynskomite, idet vi mener, at naar man har tat disse folk, som her har reist omkring, saa har man lagt saken i de allerbedste hender. Skyteskolens chef og vedkommende ingeniørofficer har jo før og vil jo fremdeles med sine erfaringer faa den allerbedste anledning til paa den for staten bedste og billigst mulige maate at faa de sikreste og bedste sikkerhetsforanstaltninger istandbragt. Jeg mener, at dette blir baade den bedste og samtidig den billigst mulige maate for staten, saa jeg tror, at en saadan kommission er særdeles vel anbragt.

Vi har for en tid siden ved mit regiment faat meddelelse om de sikkerhetsforanstaltninger, som nu er truffet ved Sødalsmyren skytebane, og jeg maa si, at det er en glæde at se det, da jeg som sagt er personlig kjendt der gjennom mange aar. Der er fastsat klare og greie regler for mottagelse og avlevering av skytebanen for hver dag. Netop ved, at man har benyttet specialister paa et saadant omraade faar man selvfølgelig de bedste regler, de mest betryggende sikkerhetsforanstaltninger.

Slike triste affærer, som har hændt i de senere aar, bør ikke kunne gjenta sig; de virker saa skadelig i mange retninger, at man maa gjøre alt mulig for at hindre gjentagelser.

Jeg tror, at departementet her har truffet den bedste løsning, saa jeg vil gi det min anerkjendelse for den maate, hvorpaa saken nu er løst.

Aavatsmark: Jeg er enig med den ærede forsvarsminister i, at der paa dette omraade maa gjøres alt mulig for at undgaa de tilfælde, som er indtruffet et par ganger i de sidste tider, nemlig at soldater er blit skutt i anvisergraven. Det er jo ytterst beklagelige tilfælde, som for enhver pris maa søkes undgaat. Komiteen har ogsaa efter min mening med den bedste vilje søkt at medvirke hertil, idet den har stillet det beløp, som departementet har æsket, til disposition. Det eneste er denne komiteens bemerkning, at den anser det mindre paakrævet at et saadant apparat blev sat i gang som en kommission for at inspicere og i tilfælde foreslaa utbedring av de militære skytebaner. Men at der i den opfatning, som der er gjort gjældende, skulde ligge nogen chikane mot forsvarsministeren, som hr. Mowinckel har uttalt, at vi søkte med lys og lygte for at finde noget at henge hatten

på, det hører ingensteds hjemme! Det er nemlig saa, at skytebanerne staar direkte under de respektive regimentschefer som jo skulde forutsættes at være kyndige og dygtige officerer, og i saadanne tilfælde, hvor det gjælder tekniske ting, har de distriktsingeniørerne til sin raadighet. Nu er det ganske sandt at disse distriktsingeniører har hat meget at gjøre i disse tider, men hvor lang tid tar det at inspicere en saadan bane? Denne kommission kom til mit regiments ekserserplads, den brukte en dag, saa reiste den igjen. Aaret har 365 dager, saa distriktsingeniørerne maatte kunne avse 3 à 4 dager til dette; det maatte dog kunne være mulig. Men selvfølgelig det bedste er godt nok. Naar denne kommission nu har været paa min ekserserplads og sagt til mig, at saa og saa skal det gjøres, og jeg saa gjør det, saa maa jeg være uten ansvar, naar jeg holder pladsen i den stand, som kommissionen har sagt; det er jo det allerbedste. Ansvaret skal ikke pulveriseres, sa forsvarsministeren. Nei vel, jeg har ansvaret for, at ingen blir skutt; men naar jeg har holdt mig til de regler, som denne kommission har sat, saa er jeg ansvarsløs. Jeg vil ha sagt dette. Denne sak kan sees fra forskjellige sider. Der kan ogsaa sies til regimentschefen: sæt skytepladsen i saadan stand, at den er sikker, gjør det saa godt du kan, du har ansvaret. Saa gjør jeg det. Men nu kommer denne kommission og siger: saa og saa skal det være, og dermed ophører mit ansvar forsaavidt dette angaar.

Mjøen: Jeg vil i tilslutning til formanden uttale, at jeg synes ikke, man har meget at fare med, naar man vil trække frem dette som en kritikk av forsvarsministeren. Men nu vil jeg spørge statsraaden: hvad er resultatet av kommissionen? Er det det, som komiteens formand har været inde paa, at ansvaret paa denne maate nu er lagt i kommissionens hænder, saaledes at regimentschef og distriktsingeniør kan fralægge sig ansvaret, eller er resultatet av kommissionen det, at der er bestemte personer som har ansvaret? Det er jo saa, at ansvaret skal ikke pulveriseres; vi maa da faa vite, hvem som har ansvaret. Komiteen har ment, at da der er myndigheter, som skal vareta disse ting, har den villet markere, at de ogsaa har at passe sin opgave paa det omraade.

Mowinckel: Nu har jo mange av militærkomiteens medlemmer hat ordet, og jeg kan ikke si, at det er overbevisende tale de har ført. Hr. Sparre tror, at forholdet mellem en minister og en komite er et slags privatforhold, slik at en komite kan sitte privat og smaapine sin minister, uten at det vedkommer nogen anden. Jernbanekomiteen skulde ha ret til at smaapine sin fagminister, og militærkomiteen skulde ha ret til at smaapine sin fagminister. Nei saa let gaar det ikke. Forholdet mellem en minister og komiteen vedkommer Stortinget og kun i anden række komiteen; Stortinget gjør op dommen over, hvorledes en komite steller med sin minister. Og jeg tror ikke, at

jernbanekomiteen nogensinde har faat nogen fordømmelsesdom over den maate, hvorpaa den har behandlet fagministeren. Jeg vet ikke andet end, at forholdet mellem jernbanekomiteen og dens fagminister har været det aller bedste, naar undtages en eneste gang, som man altid kommer tilbake til, og hvor fagministeren hadde en anden opfatning end det store flertal her i Stortinget. Den slags bemerkninger som hr. Sparres kan være ganske underholdende og morsomme, men de træffer ikke "the point". Og naar komiteens formand mener, at de citerte bemerkninger her er meget uskyldige, og naar de skal forklares derhen, at komiteen jo er gaat med paa beløpet, og at man derfor ikke maa lægge merke til smaa ord, saa har jeg der en anden opfatning end komiteens formand, og jeg vil fremholde den. Naar jeg læser om ting som dette, ting som er gjort paa grundlag av alvorlige begivenheter, som sker omkring os, maa jeg ha ret til at si, at dette er uberettiget kritik. Det har jeg ogsaa sagt og det vil jeg vedbli at si.

Saa kom hr. Kragtorp og sa, at Mowinckel var særlig opbragt over denne sak, fordi det var et tilfælde, som stod ham nær. Ja, det var et tilfælde, som stod mig nær. Det hændte, at en gut, som jeg holdt meget av, blev skuddt. Det skaket mig meget op, og derfor er jeg forsvarsministeren taknemlig for, at han har tat det paa en saa alvorlig maate og sagt, at intet skal spares for at gjøre bestemte folk ansvarlige, saa ikke ansvaret slik, som ved denne skyteulykke, pulveriseres. Ingen har ansvaret nu, om en gut blir skuddt. Jeg har derfor været forsvarsministeren, som jeg har været hele regjeringen, taknemlig for, hvad den har gjort, og at det har været nødvendig viser bedst den kommission, som komiteen har fundet sig nødt til at bevilge penge til. Ikke tror jeg regimentschefen, hr. Aavatsmark, blir fri sit ansvar, om der sker en ulykke, og denne kommission har besøkt hans ekserserplads. Tror han det, tar han feil; for det staar regimentschefen frit for likeoverfor kommissionen at fremholde sit syn og peke paa det, som han mener bør gjøres. Gjør han ikke det, har han ansvaret for, hvad som maatte ske. I det hele tat gaar det ikke an, om der blir nedsat en saadan kommission for at undersøke disse ting, at officererne da staar op og sier: Nu vasker vi vore hender. De skal ha ansvaret for skytebanerne. Det haaber jeg de skal føle, om der hændes en slik ting, som er hændt tidligere, engang til.

Kragtorp: Jeg beklager jeg fik ordet før den ærede forsvarsminister. Det hadde interessert mig spesielt at faa høre hvordan ansvaret kunde komme til at bli rettet mer mot en enkelt, saa der i tilfælde kunde bli gjort ansvar gjældende efter den ordning nu. Vi hadde det for øie, da vi behandlet dette i komiteen, og komiteens formand uttalte da det samme, som han har uttalt her og det rører ikke ved det, som hr. Mowinckel har sagt, da jeg formoder hr. Mowinckel er lægmand likesom jeg i dette

spørsmål. Men naar den ærede repræsentant, hr. Mowinckel, belærer militærkomiteen om, hvordan den skal iagttage en pen omgangstone med sin fagminister, saa vil jeg dog si det, at det vel nærmest faar bli vedkommende komites egen sak, for hvis man gjør noget, som Stortinget ikke billiger, blir man nedstemt. Det er noget, som man maa finde sig i, men man maa ialfald sørge saavidt mulig for, at ens fagminister ikke lider prostitution, og det har vi aldrig tænkt at la vor fagminister lide. Vi har saavidt mulig tatt hensyn. Vi har holdt vor indstilling i en saklig og rolig form og tone; og indstillingen er ikke min i den forstand, - jeg har sat den i pennen, men hvert eneste uttrykk er veiet, og der har været mange forandringer og strykninger. Jeg synes hr. Mowinckel, som selv har oplevet at sette sin egen fagminister i den situation, at han sat igjen med - jeg vet ikke om det var 16 eller 17 stemmer, - han skulde ikke lære de andre komiteer, hvordan man skal iaktta en pyntelig omgjængelse med sin fagminister.

Gausdal: Jeg vil til, hvad repræsentanten Gundersen sa om, at han hadde stelt med skytterbaner og mente, at han selvfølgelig som alle andre hadde gjort sin plikt, anføre at netop det, som her foreligger viser, at hverken han eller de andre har gjort sin plikt, og jeg vil si, at hvis man skulde følge Mowinckels anordning og godkjende dette uten kritik, hvor kommer vi saa hen? Hvem vet om geværene er i orden, om kanonerne er i orden? Hvem vet om magasinene er i orden, om alting er der hvor det skal være? Tilsynet med den militære administration er saa slapt, at ansvaret, naar der kommer et alvorlig tilfælde, pulveriseres. Hr. Mowinckel kommer ikke bort fra det. Han kan bare læse sakens dokumenter, som de foreligger her. Der findes ingen uttalelser fra regimentcheferne, heller ikke fra brigadecheferne. Der foreligger ingen andre dokumenter end kommissionens indstilling. De andre autoriteter har ikke engang været opfordret til at uttale sig i denne sak. Det burde hr. Mowinckel ha undersøkt, før han førte det store ord, og da spør jeg ham: Blir dette ordnet utelukkende på kommissionens forslag, hvem har saa ansvaret? Det blir vel kommissionen og ikke regimentscheferne. Det pointeres og pointeres her gjentagne gange, at det er et fryktelig tilfælde, at et mannskap blir skudt. Og det er sandt nok. Men jeg vil spørre hr. Mowinckel om et andet tilfælde, og det er tilfælde paa Kirkenes, hvor der blev skudt 6 mennesker paa en gang. Det saaret vel ikke Mowinckel - han stod dem ikke nær; men disse folk hadde hustruer og børn, og det saaret vel dem. Saadant hænder. Der er skeet 600 fabrikulykker paa ett aar. La os faa hr. Mowinckel med, naar vi skal behandle beskyttelseslove for arbeiderne i bedrifterne og ikke skyte det ut i det blaa; det er en nødvendig ting. Det er ikke bare disse faa soldater, som blir skutt ihjæl paa moerne, der er hundreder av arbeidere som blir slaat ihjæl under sit arbeide, og der er barn og koner som sitter igjen uten hjelp, og som det berører likesaa saart,

som dette berørte hr. Mowinckel. Det vil jeg ha pekt paa. Og fordi om det er krigsaar iaar, og her er national begeistring, bør man ikke lukke øinene igjen og si, at vi skal ikke kriticere der, hvor kritik er nødvendig; det skal vi ikke gjøre.

Aavatsmark: Jeg kan ikke frigjøre mig for det indtryk, at hr. Mowinckel søker at fremstille det, som om departementet for fremtiden vil forhindre disse ulykker, men det vil militærkomiteen ikke! Det er at stille tingen paa hodet. Det fremgaar med tydelighet, at militærkomiteen vil bidrage, hvad den kan, til, at saadant kan undgaaes. Men vi har tillatt os at si - muligens uttrykkene er mindre heldig valgt, det skal jeg ikke uttale mig om - men vi har tillat os at si, at dette muligens kunde være gjort paa en noget anden maate, men værsaagod her er pengene. Det er det hele. At der deri skulde ligge nogen smaalig kritik, og at der deri skulde ligge nogen lyst til at henge paa forsvarsministeren, det tror jeg, man ved nøiagtig gjennemlæsning av bemerkningen vil komme til, ikke er tilfældet. Det gaar ikke an her i Stortinget, hvor vi ikke altid behandler hverandre saa forførdelig ømfindtlig, at hævde, at ikke en komite skal faa lov til at si sin mening i rolige uttryk. Det kan være, den ser feil paa saken, nuvel, men den maa dog faa lov til at fremholde sin mening. Og jeg har sagt, at naar denne kommission kommer paa min skyteplads - begge medlemmer er dygtige folk, det er 2 av de dygtigste officerer, man kunde finde til det øiemed - og siger til mig: saa og saa skal skytepladsen være, saa og saa stor skal brystværnets høide være, saa og saa skal tykkelsen være, værsaagod og gjør det, og jeg saa gjør, saa frataes jeg ialfald delvis ansvaret. Jeg kan ikke da tillate mig at hævde nogen sårmening overfor dem, der er sendt ut som spesielt sakkyndige, men jeg maa rette mig efter dem. Naar jeg gjør det, har jeg selvfølgelig ansvar, men hvis der da skulde ske nogen ulykke paa skytepladsen, og jeg kan irettelægge at skytebanen har været i den stand, som denne kommission har sagt, saa maa dog ansvaret for mig i nogen grad bli formildet ialfald. Jeg har set denne sak fra en anden side, at der kunde siges til mig som regimentschef: værsaagod sæt skytebanen i den stand, som du tror, det er nødvendig, og gjør det slik at den er sikker. Saa kan jeg tilkalde distriktsingeniøren og muligens anden sakkyndig hjelp og gjøre det. Da har jeg naturligvis det fulde ansvar. At man siden vil la de trufne anordninger inspicere av spesielt sakkyndige, er en sak for sig. Jeg ser dette paa en litt anden maate, og det er det disse bemerkninger har tænkt at gi uttryk for; men deri ligger ikke nogensomhelst kritik, langt mindre nogen smaalig kritik overfor forsvarsministeren; paa ingen maate.

Præsidenten: Der er endnu indtegnet 5 talere. Præsidenten foreslaar, at tiden for de talere, som herefter indtegnes, sættes til 2 minutter.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Sparre: Jeg kan frafalde ordet.

Svendsbøe: Jeg er enig med komiteens formand i alt, hvad han har sagt. Det er egnet til at vække opmærksomhet, at efter hvad der var uttalt her i Stortinget, og efterat regjeringen og Stortinget var saaledes opskræmt, at ikke da regjeringen gik den almindelige vei og sendte en bestemt ordre til avdelingerne og indskjærpet forsigtighetsregler. Det hadde ialfald været ca. 100 000 kr. billigere, og vi har da ogsaa forpligtelse til at se litt paa omkostningerne, naar man farer i vei slik. Jeg har ogsaa hat med skytebaner at bestille, og forstaar litt av, hvorledes det skal ordnes. Naar man nu gaar til at sende ut en reisende kommission, som skal sette op forskrifter, saa maa det opfattes som, at man har tat endel bort av ansvaret fra avdelingerne, og det tror jeg er uheldig. At sende en bestemt ordre til avdelingerne og indskjærpe forsigtighet og iagttagelse av nødvendige foranstaltninger i denne henseende, det tror jeg hadde været den økonomisk rigtige vei, og jeg er ikke et øieblik i tvil om, at det hadde frugtet. Foranledningen til dette, vet vi jo, var en ulykke paa en skyteplads, som ligger like for øinene paa vedkommende minister og ministre og for øinene paa skyteskolens chef; her var det, det hændte, og beklagelig var det, og beklagelig er det, hvor det siden hænder. Men man befatter sig jo med disse farlige ting utover landet i alt større og større utstrækning, og jeg drister mig til at si, at stortset gaar det forholdsvis godt; man kan ikke vente andet, end at der hændelsesvis sker ulykker, naar man befatter sig med disse farlige ting, og det er man desværre nødt til. Enhver vedkommende iagttar vel al den forsigtighet, de kan, men et gevær kan være ladt, og det kan falde ned, og der kan gaa av et skud. Hvad der maa vække opmærksomhet er, at hr. Mowinckel farer ivei slik, som han gjør. Jeg for mit vedkommende har uttalt mig om den ting før; hr. Mowinckel var ikke da tilstede, og jeg skal ikke be ham se efter, hvad jeg har sagt, men det var det samme som jeg sa nu, at den billigste og paa en fuldt effektiv maate hadde det virket at der var sendt ut en bestemt ordre. Det hadde været nok, og ca. 100 000 kr. kunde ha været spart.

Statsraad Holtfodt: Jeg skal kun fæste mig ved en enkelt bemerkning, som er faldt fra militærkomiteens formand. Da han jo er regimentschef i armeen, maa hans uttalelser tillægges saa stor vekt, at jeg ikke kan la dem passere uten at forsøke at paavise en misforstaaelse, som han formentlig selv vil være den første til at klargjøre. Denne kommission skal efter departementets ordre ha den opgave at sette den tekniske anordning ved skytepladsene i

den stand, som skyteskolens chef og vedkommende ingeniørofficer med de store erfaringer, de sitter inde med, mener en skyteplads bør være. Naar nu de arbeider er utført, saa skal der utarbeides instruks for skytepladsenes benyttelse, og regimentscheferne skal overta ansvaret, eller brigadecheferne i sidste haand. Da vil jeg si, at hvis vi har regimentschefer i armeen, som er i det tilfælde, at de finder de tekniske anordninger, kommissionen foreslaar utilfredsstillende, og vedkommende ikke forstaar at gjøre sin mening saaledes gjældende, at han i det øieblik han overtar ansvaret, ogsaa faar utført de foranstaltninger, som han finder nødvendige, utenfor hvad kommissionen har foreslaat, da kan det gaa saaledes, som det er nævnt, at ansvaret blir borte. Men hvis regimentschefen optrær, som han skal, kommer og undersøger skytelinjen, og han har noget at si paa den maate, hvorpaa kommissionen har anordnet det, og han gjør det gjældende like overfor brigadechefen, og man ikke tar hensyn til dette, er regimentschefen ansvarsfri i det tilfælde, at der hænder noget paa grund av, at der ikke er iagttat, hvad regimentschefen har bedt om at faa. Men hvis regimentschefen godkjender den tekniske anordning for skytelinjen, saa har han ogsaa i det øieblik overtat ansvaret for sit regiment, for hvad der sker. Saaledes er det at forstaa, og jeg antar, det kun maa være, fordi jeg har misforstaaet komiteens formands uttalelser, at der overhodet har kunnet opstaa nogen meningsforskjøl om den ting.

Det har ikke været min agt, da jeg oversendte dette til militærkomiteen, at redegjøre for det, og heller ikke har jeg tat ind alle brigadechefers korrespondance med vedkommende regimentschefer. Jeg kan ikke ligge og befatte mig med den slags detaljer som chef for forsvarsdepartementet. Men jeg har jo hørt saa meget av alle, som jeg har faat rapport fra og samtalt med om dette, at jeg har hørt, at de gjennemgaaende har følt denne ordning som i høi grad betryggende og beroligende for dem selv, idet det nemlig jo er saa, som det har vist sig saa mange gange ved denne kommissions befaring av skytelinjerne, at der er saa mange forhold, som gjør sig gjældende, som man ikke blir opmerksom paa, forinden der indtræffer slike ulykkestilfælde, som nu er indtruffet flere gange. Denne kommissions arbeide dreier sig om at indsamle alle opplysninger, som findes, over hele landet, saa den kan sitte inde med en saa stor erfaring, som det er mulig at faa paa dette omraade. Men skulde nogen avdelingschef, efterat skytelinjen er sat i den stand, som kommissionen har foreslaat, derigjennem være fritat for ansvar, da vet ikke jeg ialfald, hvorledes det skal være mulig at faa lagt ansvaret paa de militære chefer. Det er kun i det tilfælde, hvor de militære chefer ikke har faat gjennomført, hvad de har forlangt, at de er fri for ansvar, og selv da kun i det tilfælde, at ulykkestilfældet indtræffer paa grund av, at det, som de specielt har uttalt, ikke er iagttat av de overordnede myndigheter.

Gundersen: Jeg skal efter det, som er uttalt nu, være meget kort. Ansvar, som der her er talt om av flere, paahviler naturligvis, nu som før, i første række vedkommende kommanderende officer paa skytepladsen; gjældende reglementer og instruksjer indeholder almindelige bestemmelser herom. Men nu har vi faat tillægsbestemmelser hertil efter de sørgelige tilfælde, som er indtruffet i de sidste aar. Efterat kommissionen har befaret skytepladserne, har vi faat en nøiagtig beskrivelse av vedkommende skyteplads' skytevold, dennes dimensioner o.s.v., og der er paalagt vedkommende befalhavende for dagen, at han, forinden skytningen tar sin begyndelse, skal nøiagtig efterse, om vedkommende skytevold har de dimensioner, som den skal ha, d.v.s., om der er den bestemte høide, av ren, stenfri sand over de faste skiverammers høide, om der er mindst den og den tykkelse i kronen av volden o.s.v. Dette skal iagttages, før der løses et eneste skud. Er dette iagttat, og alle forsigtighetsregler, som reglementet paabyder, ogsaa er iagttat, mener jeg, at man da er kommet saa langt, som det efter menneskelig beregning er mulig at komme. Men som sagt, ansvaret er det samme nu som før, det paahviler i første række vedkommende kommanderende officer paa skytepladsen.

Hagerup Bull: Jeg er enig i, hvad forsvarsdepartementet her har gjort; jeg tror, at departementet har handlet rigtig. Det kan godt være, som komiteen uttaler, at ikke bare distriktsingeniørerne, men ogsaa mange andre befalingsmænd har hat de tilstrækkelige forudsætninger til her at gjøre det fornødne. Men for det første mener jeg, at dette i og for sig var den mest betryggende fremgangsmaate, og for det andet er det for mig ikke tvilsomt, at det overfor almenheten er den fremgangsmaate, som bibringer den største følelse av tryghet. Og ved saa alvorlige forhold, som man her staar overfor, mener jeg, det er av vigtighet, at man gjør det i og for sig sikreste og det, som kan gi almenheten den største tryghet.

Paa den anden side mener jeg rigtignok, at de uttalelser, som komiteen her er fremkommet med, ikke er sterkere end at det maa være komiteen fuldt tilladt at uttale sig som skeet. Det vilde være daarlig, om man ikke skulde kunne fremkomme med en kritik ut fra en helt objektiv betragtning, om end kritikken er av den beskaffenhet, som den der her foreligger. Der er i det, som komiteen har fremholdt, efter mit skjøn ingensomhelst føie til at tale om "smaalig" kritik, og jeg indser ikke, at forsvarsministeren - hvor beføiet end hans fremgangsmaate her har været, som jeg har indrømmet, - har ret til at beklage sig over, at en komite i saa sømmelige former og ut fra - som jeg selvfølgelig gaar ut fra - en helt nøgtern bedømmelse av forholdene kommer til et saadant resultat og uttaler sig paa en saadan maate som her er skeet.

Svendsbøe: Jeg vil kun bemærke, at hr. Hagerup Bulls far betrodde mig at indrette skytebanen med anvisergrav paa den plads, han kommanderte, og der har aldrig hændt nogen ulykke dersteds - og det skede uten nogen kommission at den skytebane kom i fuldt forsvarlig stand.

Mjelde: Det er dog den ting at merke, at her er lidt forskjël paa den tid, da hr. Svendsbøe hadde med skytebaner at gjøre og nu. For det første den ting, det var dengang et ganske andet geværkaliber 12-14 m.m. med blykugler liden anslagskraft, de hadde vanskelig for at trænge igjennem en plankevæg. Og man skøt dengang paa en avstand av 400-600 alen. Nu skytes paa avstande av 1000 meter ja mere med 6,5 mm. staalmantelprojektiler, som har en gjennemslagskraft, som ikke tilnærmelsesvis kan sammenlignes med hvad det var i tidligere tid. Den gang skjød man paa malmskiver med anviserne plaseret kanske en 100 meter tilside, og skytningen ophørte, naar der skulde anvises; nu foregaar anvisningen, medens skytning paagaar. Der er min sandten mangen slags sakyndighet, man presenterer denne forsamling.

Præsidenten: Titel 20 og hr. Gausdals forslag angaaende denne titel er optat til votering. Det er præsidenten underhaand meddelt, at der er medlemmer av forsamlingen, som ønsker at stemme mot begge disse forslag baade komiteens indstilling og hr. Gausdals forslag, og der kan saaledes ikke anvendes alternativ votering.

Votering:

Komiteens indstilling under titel 20 bifaldtes mot 21 stemmer.

Dermed bortfaldt votering over hr. Gausdals forslag.

Præsidenten: Titel 21 er behandlet under det ordinære budget.

Videre var indstillet:

Tit. 22. Gardermoen..... kr. 70 000,00

Votering:

Komiteens indstilling under titel 22 bifaldtes mot 21 stemmer.

Videre var indstillet:

Tit. 23. Hvalsmoen..... kr. 140 000,00

Votering:

Komiteens indstilling under titel 23 bifaldtes mot 21 stemmer.

Videre var indstillet:

b) Ordinært (som hærbudgettets 11te kap.):

Tit. 1. Generalstaben..... intet

Præsidenten: I forbindelse med denne post blir at behandle den i innstilling X utsatte post, titel 3, under kapitel 1:

- Generalstaben..... kr. 126 500,00

Statsraad Holtfodt: Ved den nye hærordningsplan blev ogsaa generalstaben omorganiseret paa en saadan maate, at man derigjennem skulde opnaa 2 hovedformaal. Det ene gjaldt en decentralisation af generalstabens virksomhet mest mulig derved, at der blev detacheret stabschefer til hver av de selvstændige brigader rundt omkring i landet, som da skulde overta sin del av generalstabens arbeide, det generalstabsarbeide, som tidligere hadde været utført av den saakaldte centrale generalstab - d.v.s. vi hadde ikke nogen anden generalstab end den her i Kristiania. Ved siden av dette aldeles rigtige princip kom der et andet hensyn ind, nemlig at man ved vor tidligere generalstabsordning for at skaffe en nogenlunde forsvarlig og betryggende tilgang hadde maattet skaffe generalstabsofficerer visse fortrin med hensyn til avancement. Hos os er vi nemlig saaledes stillet, at vi kan ikke ad økonomisk vei skaffe poster, som er særlig fristende for de folk, som har særlig gode evner, og det er dem vi trenger i generalstaben. Den omstændighet, at der var ved den tidligere generalstabsordning visse avancementsfortrin ved veien gjennom generalstaben foranlediget da, at der opstod en meget sterk motvilje paa enkelte hold inden armeen, og denne motvilje forplantet sig til militærkomiteen under dens behandling av organisationsspørsmålet. Resultatet herav blev, at komiteen ved sin hærordning gjennomførte den helt saklige del paa en aldeles rigtig og rationel maate, idet den nemlig decentraliserte generalstaben saa meget som det var forsvarlig; men da man saa skulde sette dette ut i livet ved hjelp av detaljorganisation, saa vilde man samtidig forsøke at avverge den opstaaede misstemning og gi efter for agitationen mot generalstaben, derved at man uten at gi dem nogetsomhelst økonomisk fortrin - man skaffet dem tvertimot nærmest stillinger, som var meget vanskeligere i økonomisk henseende end de, som de tidligere hadde - tok fra generalstabens officerer enhver chance for at kunne avancere foran dem, som det hele aar kunde skjøtte sine civile forretninger, og som kun hadde sine 30 dages øvelser og av og til en rekruttskole. Militærkomiteen gav altsaa efter for den betraktningsmaate, som gjorde sig noksaa sterkt gjældende i vor arme, og som gjør sig

gjældende i alle armeer, av den grund nemlig, at der er ingen arme i verden mig bekjendt, hvor man ikke ordner sig saaledes, at man er sikker paa, at der til generalstaben gaar de dygtigste kræfter, som armeen overhovedet kan skaffe. Hovedprincippet for en generalstab skal være det, at der skal være adgang til at komme ind i generalstaben for enhver officer, som føler interesse for generalstabstjeneste, og som altsaa ikke er specielt teknisk anlagt, saa han vil ofre sig for teknisk virksomhed, men vil ofre sig for troppeføring, for planlægning av landets forsvar, ofre sig for det generalstabsarbeide, som vedrører armeens øvelser o.s.v., en hel masse gjøremaal, som paaligger generalstaben, og som er av den største vigtighet. Generalstaben er nemlig, hvad man kan kalde armeens hjerne; det er den, som utarbeider hele det grundlag, hvorpaa øvelserne skal anlægges, og hele det grundlag, hvorpaa forsvaret skal anlægges i store træk - altsaa den strategiske utredning av landets forsvarsbetingelser. Nu viste det sig, at derved at militærkomiteen dengang uheldigvis kom til at gi efter for dette tryk, saa har følgen været den, at der av generalstaben efterhaanden er gaat ut en hel række officerer, som jeg personlig har gjort tjeneste sammen med, og som jeg derfor med stor tryghet kan uttale den dom om, at generalstaben og derigjennem landets forsvar har lidt et meget stort og betænkelig tap ved, at disse officerer ikke har villet ofre sig for den fortsatte generalstabstjeneste. Vi har endvidere seet det, at der nu er vakanser i denne etat, hvor man tidligere stod i kø for at komme ind; der maatte konkurreres av de aller bedste, som fandtes i armeen, for at kunne komme ind. Nu er organisationen av den art, at der er 5 vakanser inden generalstaben. Og der er jo her spørsmaal om frivillig tilgang. Der er tale om en etat, hvor der ikke kan være spørsmaal om ved hjælp av ordre at sige: Du skal gjøre dette. Generalstabsarbeidet maa være bygget paa interesse for saken og paa anlæg for generalstabsarbeidet. Det staar hverken i administrationens magt eller i Stortingets magt ad lovgivningens vei at tvinge en mand ind i generalstaben - ja man kan gjøre det, men da opnaar man ikke det resultat, som man tilsigter. Der er altsaa ingen vei forbi. Vil man ha en generalstab, som er betryggende for landets forsvar, saa er man nødt til at gi den rimelige levestilkaar og saa rimelige, at man faar den tilgang til generalstaben, som er nødvendig, for at vi skal føle os fuldt betrygget.

Nu er det jo mange av de tilstedeværende herrer, som ikke har deltat i organisationsplanens behandling, og som derfor ikke sidder inde med detaljkjendskap til alle de spørsmaal, som var oppe her i Stortinget dengang generalstaben blev omorganisert, og det kunde da være fristende for mig at forsøke at gi en oversigt over generalstabens virksomhet; men det skal jeg ikke gjøre. Uten at jeg i detalj redegjør for alle de opgaver, som

paahviler en generalstab, skal jeg innskranke mig til at paapeke og omhandle lidt nærmere en del av generalstabstjenesten, som hittil har ligget fuldstændig brak, og hvortil der ikke blev tat det fornødne hensyn ved den ordning av generalstaben, som blev etablert ved den nye hærordning. Jeg sigter til en virksomhet ved generalstaben, som er av overordentlig stor betydning, det er nemlig generalstabens etterretningsvæsen. Jeg skal da gjøre opmerksom paa, at departementets forslag tar netop ogsaa sigte paa at rette paa denne mangel, at vor generalstab er omtrent den eneste i verden, tænker jeg, som ikke har hat et velorganisert etterretningsvæsen. Den merutgift, som er foranlediget ved departementets forslag, skriver sig - det vil jeg straks gjøre opmerksom paa - for den aller væsentligste del derfra, at det er foreslaat fast organisert det etterretningsvæsen, som jeg har seet mig nødsaget til uten nogen bemyndigelse straks at organisere; det dreier sig omkring kr. 17000, saavidt jeg husker.

Den øvrige stigning utover det ordinære budget er dels foranlediget ved, at man skal sørge for, at de officerer, som gaar ut og ind i generalstaben, ikke skal miste sin løn, idet de gaar ut av generalstaben og blir en del aar ute i armeen, og saa kommer ind i generalstaben igjen. Det er nemlig i generalstaben et saakaldt passagesystem, idet officererne tjenestegjør kun et visst antal aar i hver grad, og at de saa, naar de er færdig med den tjenestegjøring, gaar ut i armeen igjen for at faa fuld fortrolighet med armeens tjenesteforhold. Naar de saa har været i armeen en stund, gaar de atter ind i generalstaben, hvis de dertil er dygtige. Nu har det været en av de største vanskeligheter ved at faa tilgang til generalstaben, at i det øieblik en mand skal gaa ut av generalstaben og over til en avdeling i armeen, staar der ikke altid en plads aapen for ham, ialfald ikke en plads med de samme avlønningsforhold som de, han har hat i generalstaben. Følgen er, at naar vedkommende gaar ut i armeen, gaar han ned i indtægter. Departementets forslag gaar i store træk ut paa, at naar en officer har tjenestegjort i generalstaben og har godtgjort, at han er skikket til at avansere videre i generalstaben, skal han, i de aar han er ute i armeen, beholde et saa stort tillæg til sin løn, at han ikke gaar ned i indtægter. Til gjengjæld skal han staa til disposition for generalstabsarbeidet i den tid, han er ute i armeen. Dette er et forslag, som er meget omhyggelig drøftet med generalstabschefen og med kommanderende general, og da nu - som jeg senere skal komme til - militærkomiteen i en række tilfælder støtter sig til militære autoriteter mot departementets opfatning, vil jeg peke paa, at her har komiteens majoritet ikke støttet sig til de militære autoriteter; den har simpelthen forlangt saken utsat, gjennom en argumentation, som jeg overlater til enhver av herrerne at se i indstillingen. Det vil føre for langt nu at referere dette. Imidlertid er jeg her saa heldig, at

jeg har støtte i militærkomiteens formand, som selv har været generalstabsofficer, og som, vel at merke - likesom jeg selv - ikke her taler generalstabens sak av nogen anden interesse eller av noget andet hensyn end det, at det er selvfølgelig os, som har været i generalstaben, som maa ha den sterkeste følelse av, hvilket overordentlig viktig organ dette er for vor arme. Der er intet andet hensyn, som ligger til grund. Det tror jeg ganske sikkert ogsaa er grunden til, at militærkomiteens formand her har indtatt et fra de øvrige medlemmer avvikende standpunkt sammen med hr. Stinessen.

Jeg har tænkt mig, at det vilde være av interesse i denne forbindelse, at jeg gir enkelte oplysninger om generalstabens efterretningsvæsen og de opgaver, som paahviler dette efterretningsvæsen under den nuværende situation. Da jeg tiltraadte som forsvarsminister den 10de august, var det et av de første spørsmåal, jeg forsøkte at sætte mig ind i: Hvorledes er vort efterretningsvæsen organisert? Og jeg kom meget hurtig til det resultat, at med den ufuldkomne organisation, som generalstabens efterretningsvæsen hadde, kom Norge til at spille - om jeg saa maa sige - blindebukkens rolle i det drama, som holdt paa at oprulle sig for vore øine. Vi savnet enhver forbindelse med utlandet, og selv det efterretningsvæsen, som var etablert langs vor grænse mot øst, var av noksaa liten værdi, tør jeg sige. Jeg haaber, præsidenten tillater, at jeg fortsætter i forbindelse med de ophængte karter.

(Taleren demonstrerte paa karterne.)

Der er enkelte forhold, som under den nuværende situation lægger særlig sterkt beslag paa opmerksomheten hos os i militær henseende. Det er først og fremst forholdene i det nordlige Norge. Det er forholdene i Nordsjøen, og selvfølgelig forholdene langs vor grænse. Jeg skal begynde i det nordlige Norge. Naar man studerer kartet, vil man se, hvorledes det finske jernbanenet forgrener sig gjennom Finland. Her er jeg ogsaa saa heldig at kunne holde mig til en utførlig redegjørelse fra militærkomiteens formand. Han har spesielt studert disse jernbaneforhold i Finland, og jeg vil straks gjøre opmerksom paa, at jeg har det meste av min viden fra de avhandlinger, som han har levert enten i pressen eller i foredrag, som jeg har overværet. Jeg skulde tro, at hvis der forekommer nogen misforstaaelse fra min side, vil det bli korrigeret.

I tilfælde av et angrep paa den skandinaviske halvø fra Ruslands side, kan det tænkes at foregaa i 3 hovedretninger. Enten gjennom jernbaneforbindelsen, som fører frem mot Aalandsøerne og derfra over til den Stockholmske skjærgaard. Eller ogsaa ser man, at jernbaner fører frem til et knutepunkt, hvorfra angrepet kan tænkes at foregaa i ryggen av Bodenbefæstningerne. Endelig er det den tredje hovedretning, som vi følger med den største

opmerksomhet; det er utviklingen av det finske jernbanenet mot nord, der, som vi ser, gaar helt til Haparanda, og som allerede har begyndt at spise sig nordover her indover øde trakter til et punkt, som heter Rovaniemi. Vi ser endvidere, at her begynner ogsaa jernbanerne at gaa opover, saaledes at de kommunikationslinjer, som efterhaanden vil staa til disposition for koncentration av større troppemasser her i det nordlige synes at være under utvikling. Disse sorte streker paa kartet - jernbaneliniene - kan vi betrakte som veivisere for den militære fredelige fremrykning mot nord. Saaledes anskuer vi dette militært. Hvad der i den nuværende situation er av den aller største interesse for os at være fuldstændig paa det rene med, det er: Hvad foregaar der opover mot Lyngen og mot Sydvaranger under den nuværende situation, hvor dette kolossale rike, som vi har der, ikke har nogen anden vei til havet end den om Arkangel, der, som vi vet, i hele vinter har været blokeret av is, og veien over den isfrie havn ved Alexandrovsk, naar jernbaneforbindelsen dit i sin tid blir færdig. Utviklingen av denne isfrie havn er ogsaa en av de ting, som vi følger med den største opmerksomhet, og jeg har paalagt generalstaben at forsøke at skaffe absolut paalidelige opgaver over, hvad der foregaar. Efter de rapporter, jeg hittil har faat, er forholdene ved denne havn saa problematiske, at jeg i hvert fald betrakter disse meddelelser om, at Rusland vil lægge hovedvægten paa at faa denne forbindelse i stand, med en viss skepsis. Men selv om det er riktig, at Rusland vil bygge denne jernbaneforbindelse gjennom et meget øde og vanskelig terræng, saa vil den forbindelse, som derved opnaaes, være saa ganske utilstrækkelig for dette store rike, naar man ikke har andet at holde sig til. Naar nu forholdet er det, at for Rusland er spørret den ene vei mot syd, og den anden vei, gjennom Østersjøen mens jernbanelinjen til Wladivostok, saavidt jeg husker, er 8800 km. da skjønner man, hvorledes dette land er stillet. Og selv om de kom igjennem Dardanellerne, hvorledes er de saa stillet? Jo, for det første maa de videre gjennom Suezkanalen, som beherskes av England, og paa den anden kant maa de passere Gibraltar, som ogsaa beherskes av England, saa russerne vil fremdeles ikke ha pusterom ut imot det aapne hav. Selvfølgelig vilde det være et overmaade stort fremskridt, om de kunde komme gjennom Dardanellerne; men spørsmålet om at skaffe Rusland frit pusterom ut mot havet og frie utførselsveier er ikke løst derved, at Dardanellerne aapnes. Det er langt paa vei, men spørsmålet er ikke løst. Den vei, ad hvilken den side av saken løses bedst, er derimot desværre over Norges nordkyst. Vi kan ogsaa skjønne, hvilken overmaade stor betydning det har for Rusland at komme frem til kysten, naar vi ser hen til, at vort lille land - dette lille land i forhold til den store koloss - for at utnytte kyststrækningen har behøvet saa mange jernbaneforbindelser, som vi har. Vi har en hel række jernbaner ned til sydkysten, vi har Bergensbanen,

Raumabanen, Trondhjemsbanen, Nordlandsbanen, naar den blir færdig med alle sine forgreninger, og endelig Ofotbanen. Jeg mener, at ved at se paa dette jernbanekart faar man et stærkt indtryk av, hvor overmaade vanskelig Rusland er stillet, naar det ikke har andet end et saadant punkt som Alexandrovsk. Man kan ræsonnere, som man vil; man kommer dog ikke fra den ting, at selv om Rusland har de allerfredeligste hensigter overfor Norge, saa tvinges det av økonomiske grunde til at skaffe sig luft. Dette er naturligvis ting, som jeg ikke behøver at gaa saa nøie ind paa; men ut fra denne betragtning har jeg ladet generalstaben - og ogsaa selv forsøkt - at følge med saa godt som mulig i, hvad der foregaar i Sverige, og hvorledes de betragter disse ting der. I Sverige er forholdet dette, at man altsaa ikke har kunnet motstaa trykket fra Rusland om at etablere en jernbaneforbindelse, som gaar over til Narvik, saa man har faat en sammenhengende jernbaneforbindelse - dog saaledes at der endnu ikke er bygget nogen bro ved Karungi mellem den svenske og den finske bane. Det, som da interesserer os stærkt at vite, er, hvad der foregaar paa den vei, som gaar opover mot Lyngen, hvor det kun er 3 mil fra grænsen og ned til sjøen ved Skibotten, og hvad der foregaar paa det punkt, som heter Kittilä, hvorfra veien fører op mot Enare, og hvorfra banen siden efter de planer, som er oppe, skal forlænges fremover mot Neiden i Sydvaranger. Det punkt, som man kan si vil medføre de mindste betæneligheter, er de russiske planer, som tar sigte paa en forlængelse op mot Neiden. Værre vil det bli, hvis banen - den brune linje, som man ser her - kommer til at fortsættes saa langt, at den gaar fremover mot Skibotten, hvor omstændighetene av sig selv vil fremtvinge en mellemlandsforbindelse som den, vi har over Narvik. Hvis nu denne forbindelse kommer istand, saa vil man i Skibotten eller i Sydvaranger, selv om der ikke til at begynde med sker nogen militær aktion, komme til at faa en russisk interessesfære paa norsk territorium. Vi hadde kanskje allesammen en meget sterk følelse av, hvorledes en slik mellemlandsforbindelse kan virke, i 1905. Narvik er jo nu, foruten at være en russisk interessesfære, først og fremst en svensk interessesfære paa norsk territorium, og de, som fulgte lidt med, spesielt i den militære side av utviklingen i 1905, de vil ha været opmerksom paa, at var det noget punkt, vi var ræd for i 1905, saa var det netop Narvik. Den samme følelse vil vi ha, hvis der her kommer istand en forbindelse enten ned til Skibotten eller en jernbaneforbindelse frem til Neiden i Sydvaranger. Idet jeg gaar ut fra, at jeg her kan tale nogenlunde frit, og at alle stortingsmænd er fuldt opmerksom paa, at jeg her kommer ind paa ting, som det er absolut nødvendig, at ingen forsnakker sig om, skal jeg faa lov til at gjøre opmerksom paa, hvorledes dette anskues i et andet land, nemlig Tyskland. Det var en norsk videnskapsmand, som var nede i Berlin, og som blev kaldt op i det tyske utenriksdepartement. Vedkommende hadde i en norsk avis

skrevet en meget tyskvenlig artikkel, som straks hadde henledet oppmerksomheten paa ham. Da han paa studiereise kom til Berlin, blev han som sagt kaldt op i det tyske utenriksdepartement. Dette viser, hvor vel det tyske etterretningsvæsen er organisert. Han fik i utenriksdepartementet endel meddelelser, som tyskerne mente var av interesse for Norge, og de bad uttrykkelig om, at disse meddelelser maatte bli git til de norske militære myndigheter. De sa, at de selv ikke hadde mere bruk for, hvad de hadde samlet; men det var visselig av interesse for Norge at være oppmerksom paa de ting. Disse uttalelser gik ut paa, at den agitation, som har været drevet i den lokale presse i Finmarken for at faa istand denne forbindelse, den er drevet av et blad, som - det paastaaes ialfald av den tyske generalstab - direkte skal være betalt av den russiske generalstab eller av russiske kræfter. Endvidere gik meddelelsen ut paa, at den tyske generalstab sat inde med opplysninger om, at her paa forskjellige viktige punkter ved kysten var erhvervet eiendomme for norske borgere, hvor der i virkeligheten stod russiske interesser bak, og saadanne russiske interesser, at naar tiden kom, vilde de norske borgere bortfalde. Dette viser, at denne militære betragtning av jernbanenettets og kommunikationsnettets utvikling altsaa ikke er noget, som jeg her anfører for paa nogen maate at skape panik eller paa nogen maate at virke foruroligere, men det er av de konsekvenser, som man nødvendigvis maa drage av den omstændighet, at jernbanenettet og veinettet utvikler sig paa den maate, som her sker. Og det, som har bragt spørsmålet særlig i forgrunden, er den ulykkelige omstændighet, den for os ulykkelige omstændighet, at Rusland praktisk talt ikke har anden vei ut mot havet end at gaa mot nord. Det er altsaa en meget viktig oppgave, som generalstabens etterretningsvæsen maa overta, at skaffe os paalidelige opplysninger om, hvad der er riktig i alle de meldinger, som kommer til os om, at her nu skal sættes i gang store arbeider for at gjøre disse veier færdige, disse veier, som skal være bygget saaledes, at, de med kort varsel kan gjøres om til jernbanelinjer o.s.v. Dette etterretningsvæsen har altsaa den oppgave, ikke alene at skaffe sikre opplysninger, men ogsaa den oppgave at hindre, at der opstaar panik og nervøse foranstaltninger for de militære autoriteter, som har ansvaret for landets forsvar. Det er altsaa en gren av generalstabens tjeneste, som sparer landet for mange, mange utgifter; jo mere paalidelig etterretningsvæsenet er organisert, desto tryggere disponerer man til enhver tid.

Saa kommer vi til det næste forhold, som vi maa ofre vor oppmerksomhet, det er grænsen. Der er efter den nye hærordning forsøkt organisert et grænseopsyn ved hjelp av de lokale militære avdelinger, som da melder ind til vedkommende brigade. Dette grænseopsyn, som var etablert i fred, raader imidlertid ikke over nogen penger, og de forbindelser, det kunde tilveiebringe, var meget knappe. Derfor var noget av det første, som maatte gjøres, at

skaffe mest mulig paalidelige og sikre opplysninger om, hvad der foregik og foregaar i Sverige, forat man kunde slippe at holde altfor sterk grænsevagt. Ialfald før Malmømetet kom, var man jo nemlig nok saa usikker med hensyn paa den holdning, Sverige kom til at indta. Da ydet generalstabens efterretningsvæsen mig ialfald meget værdifuld tjeneste, tiltrods for at det var ganske nyorganisert, og det tok en viss tid, forinden man fik saadanne forbindelser, at jeg kunde føle mig aldeles tryg.

Saa var det forhold inden landet, som meget snart kom til at trænge efterretningsvæsenets assistance. Det viste sig nemlig, at det var de handelspolitiske forhold, som der traadte i forgrunden. Det viste sig, at baade England og Tyskland hadde gjennomført et efterretningsvæsen her i landet, som var aldeles beundringsværdig organisert, og det har vi faat mere og mere indblik i, efterhaanden som vi har faat ind alle rapporter om, hvad der er foregaaet i saa henseende. Her tror jeg trygt jeg tør paastaa, at ikke nogen kyststrækning, ikke ved nogen kystby eller nogen jernbane foregaar transport til utlandet av nogen slags varer, eller kanskje til og med personel, som ikke dette efterretningsvæsen er à jour med i den utstrækning, som er av interesse for vedkommende land. Og det er med beklagelse jeg maa si, at der desværre er norske borgere, som i egenskap av konsulere for disse lande har vanskelig for at skjelne mellem deres pligter som norske borgere og de pligter, de har som konsulere likeoverfor de fremmede lande. Disse forhold kan, som vi alle skjønner, utenriksministeren ikke blande sig op i; utenriksdepartementet maa staa helt utenfor disse ting, fordi det maa være ordnet saaledes, at utenriksdepartementet naarsomhelst kan si, at dette har ikke vi hat noget med. Det maa ikke engageres, forinden det er nødvendig; det maa ordne sig saaledes, at det naarsomhelst kan desavouere eller dementere de opplysninger, som virker alarmerende i et andet land. Utenriksdepartementet maa ikke som saadant ta affære, før det er aldeles nødvendig.

Saa kommer vi til et tredje forhold. Som jo alle skjønner, vil det være overordentlig viktig for os at være underrettet om, hvad der foregaar ved Kielerkanalens vestre utløp, Wilhelmshafen. Hvad der foregaar ved dens østre utløp, har vi nu efterhaanden skaffet os nogenlunde gode efterretninger om, men hvad der foregaar ved dens vestre utløp, og som er av den allerstørste interesse for os at vite, nemlig: naar gaar den tyske flaaete ut, og hvilken flaaeteavdeling gaar ut, naar kan vi vente at der sker noget her? - i saa henseende har det ikke endnu været mulig at skaffe saadanne forbindelser, at man kan bygge paa noget sikkert grundlag, og det er en av de medvirkende aarsaker til, at vi heller ikke tør gjøre nogen sterkere reduktion i nøytralitetsvernet end skedd, fordi vi altsaa ikke har et efterretningsvæsen, som for øieblikket er saadan organisert, at vi kan følge begivenheterne dernede paa en saadan maate, at vi kan faa betimelig varsling om,

hvorvidt der foregaar noget i Nordsjøen. Jeg tror, det kan være nyttig for denne forsamling at faa et litet indblik i, hvor overordentlig vigtig den opgave er, som generalstabens her har, bare denne ene gren av generalstabens virksomhet. Den maa jo utøves med den allerstørste diskretion og den allerstørste forsigtighet, og det er klart, at der ogsaa maa staa et visst pengebeløp til dens disposition. Man kan ikke faa folk til at arbeide aldeles gratis, naar de ikke er direkte knyttet til militærvæsenet i den forstand. Man kan si, at det er usmagelig; men i grunden er det ikke det; for det er av de ting, som man kan betegne som en rent militær forføining, som utelukkende tar sigte paa at være forberedt paa, hvad der sker. Det er ikke et spionagesystem, som har noget andet til hensigt end at sikre landet mot at bli overrumplet av militære foretagender. Det, som har nu i høi grad hjulpet os i denne situation, er, at vi ved et lykkelig tilfælde har kunnet følge en speciel gren av en av de krigførende makters etterretningsvæsen i Norge. Vi har kunnet studere, hvorledes dette er organiseret her i Norge, og ved hvilke hjelpemidler de faar sine meddelelser frem dels fra England via Norge til Tyskland og dels omvendt. Derfor har - jeg kan si heldigvis - vort etterretningsvæsen i kort tid utviklet sig, tildels under trykket av den situation, det arbeider under, til en saadan fuldkommenhet, at jeg har trodd at kunne forlate mig noksaa trygt paa de opplysninger, som det kan skaffe mig. Man kan si: Vi har jo vore legationer i utlandet ogsaa som led i vort etterretningsvæsen, og det er ganske riktig. Legationerne skal holde os à jour med, hvad de kan opspore. Men vi skal huske paa, at av de norske legationer er det kun en eneste legation, som har en militærattaché, og det er legationen i Petrograd. Vi hadde ikke engang en militærattaché i Stockholm, ikke i Kjøbenhavn, ikke i Berlin, ikke i London og ikke i Paris, og hvor flinke end legationerne er, er det klart, at det er kun en officer, som kan følge de begivenheter, som foregaar, med den fornødne militære kritik, og alle de alarmerende etterretninger, som summer en om ørene i disse store lande. Altsaa, ogsaa vore legationer er desværre organisatorisk saaledes utstyret, at de ikke kan hjelpe os i militær henseende, ikke kan skaffe os nogen betryggelse. De er blottet for det organ, som skal hjelpe vort lands forsvar, og jeg vil benytte denne anledning til at fremhæve nødvendigheten av, at man ikke skal være for ængstelig for at bevilge disse smaa beløp til at sende ut officerer til assistance for de legationer, hvis virksomhet har særlig interesse for vort etterretningsvæsen. Det er altsaa nu gjort i Petrograd og i Stockholm, og vi har haab om at faa en militærattaché, som frivillig skal reise ned til Berlin om kort tid, og jeg holder paa at forsøke at skaffe en militærattaché til London om kort tid; det har endnu ikke lykkedes. Jeg tror derfor, at jeg har godtgjort rigtigheten av det uttrykk, jeg brukte, at da krigen utbrøt, hadde jeg som ansvarlig

for hele landets forsvarsvæsen følelsen av, at jeg - som jeg sa - i grunden var en blindbuk i dette drama. Jeg vil da faa lov til at spørge: Naar man nu har faat dette ind ad praktisk vei og paa en saa kraftig maate, kan jeg si, gjennom alle disse angstelser og overveielser, som det har skaffet os i regjeringen, at avveie, hvad der er nødvendig at gjøre, forat vi ikke skal anspænde landets finanser mere end høist nødvendig, og samtidig skaffe landet al den sikkerhet, som man maa forlange - er det da rigtig, saaledes som komiteen har gjort, uten videre at si, at dette spørsmål optar vi ikke til behandling? Jeg sætter, at vi skulde være i det lykkelige tilfælde, at krigen er avsluttet, inden Stortinget har anledning til paany at fatte beslutning, saa sitter man der uten midler til at opretholde disse faa - desværre altfor faa - forbindelser, som det nu har lykkedes os at etablere. Man avskjærer alle de baand, som vi har knyttet, og man hindrer os i at fortsætte og utvikle dette etterretningsvæsen, som er et aldeles uundværlig hjelpemiddel for enhver forsvarsminister, og det ikke bare i krigens dage; men det er ogsaa aldeles nødvendig for en forsvarsminister herefter at ha et etterretningsvæsen, som ikke gjør ham paa nogen maate overnervøs, men heller ikke for tryk med hensyn til, hvad der foregaar heroppe.

Efter konference med militærkomiteens formand, der har sluttet sig til propositionen angaaende generalstaben, er jeg blit enig med ham om, at vi skulde foreslaa for Stortinget at gjøre en enkelt liten forandring med hensyn til gradspørsmålet for avdelingscheferne, nemlig at istedetfor som der staar i propositionen, at avdelingscheferne i generalstaben skal være oberstløytnanter, skal staa, at de skal være "majorer eller oberstløytnanter". Endvidere har jeg sluttet mig til den avlønningssmaate, som er foreslaat av militærkomiteen i det ordinære budget for generalstabens underofficerer, 5 stykker, og de dermed sideordnede 3 underofficerer, som er i armestyrelsen. Jeg skal faa lov til at fremlægge dette forslag paa præsidentens bord. Jeg tror ikke det er nødvendig at referere detaljene i det lønningsspørsmål.

Saa skal jeg faa lov til i forbindelse hermed at gjøre opmerksom paa, at naar jeg nu optar denne proposition, maa jeg knytte en bemerkning til, forat Stortinget skal være klar over hvorledes forsvarsministerens stilling er til de spørsmål, som gjenstaar. Det er saaledes, at ved utarbeidelsen av denne proposition satte jeg mig som opgave at gaa igjennem alle de forhold i vort forsvar, som det under den nuværende situation var mulig at rette paa. Altsaa, overalt hvor jeg trodde der kunde gjøres noget til at styrke forsvaret, der tok jeg for mig hvert enkelt spørsmål og drøftet det med de militære myndigheter, som stod mig nærmest, kommanderende general og generalstaben. Resultatet av disse drøftelser er da fremlagt i denne ekstraordinære proposition. Som følge derav har denne ekstraordinære forsvarsproposition et væsentlig andet utseende end de propositioner, som tidligere har været

fremlagt som hemmelige forsvarspropositioner. Der er ikke her spørsmål om store beløp, som f.eks. til 2 panserskibe 15 millioner kroner, eller som ved Kristianiafjordens forsvar, en stor sak, som koster 10 millioner. Nei, her er spørsmål om en række mindre ting, ialfald som for Stortingets medlemmer kan se ut som mindre ting, og som noget, man derfor ikke som forsvarsminister bør legge for stor vekt paa. Nu er det imidlertid saaledes, at organisatoriske svakheter i en armé virker fuldstændig som organiske svakheter paa enhver organisme, og kan man helbrede en saadan svakhet, forinden den griper om sig, er det av vigtighet for et menneske, for en plante eller for et dyr, og det samme er tilfældet for en militær organisation. Kan vi gjøre noget for at rette paa de ting, som har vist sig ikke at funktionere saaledes, som vi har tænkt og hadde haabet, maa det gjøres og gjøres hurtigst mulig. Det er altsaa det store grundprincip for utarbeidelsen av propositionen, som efter mit skjøn har været fuldstændig misforstaat av den fraktion i militærkomiteen, som her har fulgt hr. Kragtorp. Den fraktion har, saavidt jeg kan skjønne, gaat ut fra, at dette var et budget, der skulde behandles aldeles som de vanlige ordinære budgetter, at man skulde være meget forsiktig med at la administrationen faa mere end det, som var absolut nødvendig, efter deres skjøn altsaa; hvor der kunde knappes av, skulde der knappes av. Ja, det vilde ha sin fulde gyldighet i alle situationer undtagen den, hvori vi befinder os. Man kan jo være av hvilken mening man vil om, hvad der skal ske i fremtiden; men derom kunde vi jo alle være enige: la os nu gjøre, hvad vi kan, for ikke at bli overrasket, og hvis vi blir overrasket, la os da alle sammen, ikke bare forsvarsministeren, men hver eneste mand i Norges storting, ha bevisstheten om, at der dog er gjort fra nationalforsamlingens side alt det, som de ansvarlige myndigheter har sagt er nødvendig. Man kan ha hvilken mening man vil om de enkelte detaljer her; men naar den ansvarlige regjering og den ansvarlige forsvarsminister har sagt: Dette finder vi nødvendig, - maa man i en situation som denne ikke legge den samme maalestok paa et saadant budget som den, man legger paa de vanlige, ordinære armébudgetter. Selv om man nu har den principielt avvikende opfatning angaaende organisationsspørsmålet, som denne fraktion i militærkomiteen har, saa mener jeg, at da faar Stortinget vælge: Vil det, at denne fraktions opfatning skal lægges til grund for den maate, hvorpaa forsvaret nu skal ledes, vel, da har Stortinget det i sin magt. Vil det, at regjeringen og da først og fremst forsvarsministeren fremdeles skal ha det fulde ansvar for, hvad der her foregaar i militær henseende, vel, da maa man følge ham, selv om man nu kunde mene, at der her er enkelte ting, som vi kanskje kunde spare litt paa. Jeg vil da faa lov til at si, at jeg tror, man vanskelig skal kunne paapeke, at der fra nogen krigsministers side i hele Europa i aaret 1915 er fremlagt et saa beskedent budget som dette. Det er saa beskedent, at hvis jeg hadde set

utvei til at gjøre mere for forsvaret, vilde jeg ikke ha veket tilbake for det, om det hadde været mange, mange flere millioner. Under hensyntagen hertil skulde jeg ønsket, at komiteen hadde kunnet undgaa, netop i aaret 1915, uten paa forhaand at forvise sig om, hvad den ansvarlige forsvarsminister kunde akseptere, at fremlægge en indstilling, som jo nu har været karakterisert saa mange ganger ogsaa av mig, at enhver skjønner, at jeg ikke kan akseptere den, naar jeg skal bli staaende i den stilling, jeg har. Paa grund av den eiendommelige stilling, hvori jeg derved er kommet, ser jeg mig efter nøie og samvittighetsfuldt at ha gjennomgaat komiteens indstilling - for at være sikker paa, at jeg har tat i betragtning alle de momenter, som komiteen har fremholdt - nødsaget til at erklære, at hvis jeg ikke vinder nationalforsamlingens tilslutning ved gjennomførelsen av de organisationsforandringer og de materielanskaffelser, som propositionen har bragt i forslag, vil jeg ikke kunne fortsætte som forsvarsminister. Av rent praktiske grunde, uten at jeg vet, om dette er stemmende med almindelig parlamentarisk skik, har jeg maattet gjøre det paa den maate, at jeg har tat for mig de punkter i propositionen, som jeg mener, jeg ikke paa nogen maate kan gi mig paa, og med hvilke jeg maa staa og falde. Derfor har jeg da opsat dem samlet, forat man skal se, at dette ikke er smaa spørsmaal, for det første. For det andet haaber jeg, at man for de spørsmåals vedkommende, som mange kan finde smaa, naar vi kommer til detaljbehandlingen, vil kunne erkjende, at disse spørsmaal kanske ikke var saa smaa allikevel. Jeg skal faa lov til, idet jeg læser dem op, at gjøre opmerksom paa, at jeg har tillatt mig at fremlægge paa præsidentens bord en oversigt over de punkter i indstillingen, som jeg ikke kan akseptere som forsvarsminister. Disse punkter er da, idet jeg henholder mig til militærkomiteens indstilling, følgende: 1. Generalstaben (titel 1, side 2).

2. Gjennomførelse av hærordningen i 6. brigade (titel 2, side 3).
3. Positionsartilleriets organisation og anskaffelse av materiel for positionsartilleriet (titel 7b og c, side 7 og 8).
4. Bergartilleriets organisation og anskaffelse av berghaubitzer (tit. 7e, side 8).
5. Opsætning av en brobataljon (tit. 8a, side 9). 6. Fossumavsnittets opsætning med personel (tit. 9a, side 10).
7. Værdalens befæstninger (tit. 9c, side 10). 8. Fastlønnede adjutanter ved Kristiansands, Tønsberg og Agdenes befæstninger (tit. 9c 2, side 11). 9. Signalkonsulentens organisationsmæssige stilling (tit. 9 c 8, side 12).

Jeg har maattet ordne mig saaledes efter samraad med mænd i denne forsamling, som har den politiske erfaring, som jeg mangler, og jeg betragter disse spørsmaal samlet av den betydning, at jeg herved erklærer, at min

bestemmelse angaaende den erklæring, jeg her har git, er definitiv.

Præsidenten: Avskrift av disse punkter ligger til avbenyttelse paa præsidentens bord. - Præsidenten skal referere det av statsraaden fremsatte forslag til titel 1: "Til generalstaben bevilges paa det ordinære hærbudget kap. 1, tit. 3, kr. 147,000,00. Generalstabens stabsfanejunkere avlønnes med kr. 1980. pr. aar med alderstillæg à kr. 144 efter 5, 10, 15, 20, 25 og 30 aars tjeneste som fastlønnnet underofficer."

Kragtorp: Naar komiteen har tat det standpunkt, som den har her, har den gjort det, fordi den har set dette spørsmaal under den samme synsvinkel, som den har set de øvrige, i henhold til departementets eget uttryk, at man vilde faa istand de foranstaltninger, som kunde hjelpe os under den forhaandenværende situation. Under den forhaandenværende situation kan en omorganisation av generalstaben ikke hjelpe os noget. Der siges i propositionen, at aarsaken til, at generalstaben maa omordnes, er den, at man maa skaffe sig bedre tilgang, dygtigere kræfter. Men de dygtigere kræfter kan ikke komme tilhjælp, før de faar utviklet den specielle kundskap, som de vinder under sin tjeneste i generalstaben. De kommer ikke ind som generalstabsofficerer, men de blir generalstabsofficerer under sin tjeneste i generalstaben, og naar vi tar hensyn til, at det varer otte-ni aar, før de blir generalstabskapteiner og sitter inde med generalstabsofficerers forutsætninger, vil det forstaaes, at dette er et noget langsiktig papir. Vi har ikke tat standpunkt til spørsmålet om generalstabens organisation i komiteen. Det hadde vi ikke anledning til, da vi indstillet paa, at organisationen skulde utstaa. Naar jeg her kommer til at sige nogen ord om den sak, kan jeg derfor ikke tale paa komiteens vegne, men det blir nærmest for egen regning, og jeg tror nok, jeg kan sige, at jeg ialfald har ett medlem med mig av dem, som var med ved organisationen av generalstaben forrige gang, nemlig hr. Svendsbøe. Vi stod nemlig ifjor sammen i en dissens. Da hadde vi ogsaa det samme spørsmaal oppe under behandlingen av hærbudgettet, og dengang hadde hr. Svendsbøe og jeg levert en dissens, som staar skrevet i militærkomiteens indstilling ifjor. Dette spørsmaal maa efter min mening ikke sees i det lys, som den ærede forsvarsminister saa det nu og vilde faa forsamlingen til at se det. Naar vi ikke gaar med paa organisationen, er det selvsagt ikke saadan, at vi vil negte generalstaben og forsvarsministeren al den hjælp, de kan faa, til etterretningsvæsen i denne farlige situation. Men det formaal tilgodesees ikke, om vi nu organiserer generalstaben. Nei, det gjøres ved, at den ærede statsraad faar penger til at sette igang det, han kan gjøre med de generalstabsofficerer, han nu har, og saavidt mig bekjendt, er der penger igjen av det, som Stortinget har

bevilget under den ekstraordinære situation, og naar det blir slut med dem, vet statsraaden veien til denne forsamling og faar mere. Generalstaben staar ikke uten hjelpemidler til at greie sit etterretningsvæsen. Vi har en etterretningsavdeling i generalstaben, som saavidt mig bekjendt sorterer direkte under generalstabens chef, og de folk, han har der, kan han bruke, og jeg vet, at han har brukt de folk. Vi har hat anledning til at faa vite det her i Stortinget; for vi har en mand sittende i Stockholm som militærattaché, som lønnes av nøytralitetspengene, og statsraaden maa for min skyld sette i verk alt det, han ønsker baade paa den ene og den anden grænse, alt hvad han trenger, jeg skal villig være med paa det. Vi negter ikke, at han faar de penge, han trenger til dette; men vi maa holde os det klart, at om vi organiserer generalstaben paany idag, saa kan ikke de formaal tilgodeses bedre, han kan ikke derved faa nye folk, og han kan ikke derved faa sat noget igang, som han ikke kan faa gjort uten ny organisation. Dette spørsmaal er meget gammelt, det er ikke saa at forstaa, at det skriver sig fra 1909. Dette er bare en fase i spørsmålet. Spørsmålet er gammelt. Allerede i 1870-aarene var der vældige kampe her i Norge mellem generalstabens officerer og officererne ute ved avdelingene. Det resulterte i en vældig avisfeide. Vi har en artikkelrække, som har faat historisk berømmelse, som blev titulert "Potteplantene", hvor generalstabens officerer blev av de øvrige officerer karakterisert slig. Og det resulterte i, at der blev gjort forandringer, som skulde tilgodese de andre officerers krav i forhold til generalstabens. I 1887, da vi fik den nye hærordning, fik generalstaben, saavidt jeg vet, igjen det, den hadde mistet efter den avisfeide, og saa fik vi den ordning, som vi hadde, like til den nye hærordning kom istand, at generalstabens officerer - omtrent 40 mand eller litt mindre - avancerte i sin egen etat, og da det der er mange flere overordnede stillinger i forhold til underordnede end i armeen, gik det naturligvis raskere med avancementet, og man kom op i stabsofficersgrad i en yngre alder. Naar saa en saadan officer skulde ut til avdelingene, beseiret han i konkurransen sine ældre kammerater ved armeen, og det blev de misfornøiet over. Man hadde eksempler paa, at folk kom med en grad, som de hadde erhvervet i staben, i denne faatallige etat, og beseiret indtil 7 aar ældre kammerater ved konkurranse om stillingen. Det satte selvfølgelig ondt blod. Følgen var, at vi fik i opgave, da vi organiserte den norske hær, at stelle ogsaa paa dette, og det gjorde vi paa den maate, at vi ordnet det slik, at generalstabens officerer ikke skulde faa lov til at avancere i generalstaben, men kun ved sine avdelinger. Helt fra den tid av, da det ble gjort, har generalstabens officerer arbeidet energisk, ufortrødent og dygtig for at vinde igjen det, som de dengang tapte, men det har ikke lykkedes hittil - det lykkes vel idag. Men jeg tror nok, at de, som kommer til at være en del aar i denne forsamling, vil bli nødt til at

ta det spørsmål op siden igjen; for jeg tror ikke, at de andre officerer vil staa rolig og se paa, at det blir gjort. De vil forsøke at hævde sine rettigheter. Og den omstændighet, at dette nu sker under denne situation i et hemmelig møte sammen med en hel del andre ting vil naturligvis ikke bidra til, at foranstaltningen blir mottat med større tilfredshet, end hvis det var skedd paa almindelig vis under behandlingen av hærbudgettet. Tilgangen skal være daarlig, man faar ikke de dygtigste folk. Jaja, jeg er ikke saa sikker paa, at det er saa meget at rette sig efter den tilgang. Vi har nu hvert aar i de senere aar forsøkt at bøte paa den økonomisk slette tilstand, som de siger sig at være i. Jeg husker ikke, hvor mange aar efter hverandre vi har lagt paa for generalstabsofficererne, men jeg er ialfald sikker paa, at det er de 3 sidste aar. Ifjor la vi paa 400 kroner pr. aar for adjointerne og iaar 500 kroner for aspiranterne. Det ble sagt tidligere, at folk, som ikke var rikfolk, ikke kunde gaa ind der. Det kan umulig lenger slaa til. Men det er ikke bestandig, at de økonomiske vilkaar er avgjørende. Jeg ser fra min egen etat. Der staar en kommune og byder 8000 kroner i løn for en lægepost; men den faar ingen læge. Tror noget menneske, at det er, fordi de økonomiske vilkaar er slette? Der staar naturligvis en hel del yngre mennesker, som er inderlig hidsige paa at faa ta den post; men de faar ikke gjøre det - de tør ikke. Saadan er det i min etat. Jeg vil ikke si, at det er likesaa strengt i den militære; men ialfald kan det tænkes, at det kan være noget lignende forhold, som gjør sig gjældende der. Nu forlanges det, at de generalstabsofficerer, som gjør tjeneste ved brigaderne, skal tildeles majors grad og dermed faa 800 kroner i tillæg til sin løn. De stillinger er ikke saa godt lønnet, heter det, at de blir søkt av dygtige folk; vi maa forbedre dem for at gjøre tilgangen bedre. Ifjor tillot jeg mig fra forsvarsdepartementets chef at faa en opgave over disse mænds alder og deres indtægter, og jeg fik den. Det viste sig da - jeg kan ikke si, at denne liste er holdt à jour, jeg har ikke vovet at forlange en lignende iaar; men jeg tar et eksempel derfra, det gjælder jo likesaa godt iaar som ifjor - det viste sig, at vi har der en mand, som er født i 1876. Han betales for militært arbeide kr. 5296,66. Saa har han et hestehold paa 640 kroner, tilsammen kr. 5936,66. Han skal altsaa ha 800 kroner i tillæg efter forslaget. Han vil faa kr. 6736,66. Den mand er født i 1876; det er altsaa ikke egentlig nogen gammel mand. Sammenligner vi den løn, han har før, med tilsvarende lønninger i de andre etater, saa kan det dog ikke siges, at dette er daarlig. Og statsraaden ifjor sa, at det maa jo indrømmes, at det er ikke daarlig betaling, men det skal merkes, at det er ikke "fast lønning," det er "tillæg." Det kan forsaavidt være det samme, naar man bare faar det. Jeg skal ikke gjennemgaa listen nu. Men saa er det fremholdt, at disse maa ha den grad, fordi ellers vil de ikke ha den nødvendige myndighet, den nødvendige autoritet, i

tjenesten. I den anledning kan jeg ikke negte mig at læse op en liten stump av en skrivelse, som jeg har faat av en anerkjendt militær, en forhenværende brigadechef her i Norge. Han siger: "Jeg ser, at de generalstabsofficerer, der gjør tjeneste ved brigadestaberne, har faaet titler af stabschefer. Jeg tror, at dette vil virke skadeligt ikke alene paa den maade, som nu er skeet, ved at de uagtet sin ungdom kræver majors grad, men særlig ved, at de ældre officerer af ingeniørkorps, intendantur og sanitet, der hidtil har staaet direkte under brigadechefen, saa let vil komme til at kunne blive kommanderet af en ung generalstabsofficer. At dette vil bringe misstemning vil forstaaes af, at disse ofte efter lang tjeneste har naaet saa langt, som de kommer til at naa, og derfor som regel vil være ældre officerer. Der siges, at disse majorstillinger skulde være nødvendige for tjenestens skyld. Jeg har imidlertid hverken som bataljonschef, korpschef eller brigadechef faaet erfaring for, at tjenesten led ved, at min adjutant blot var løytnant og blot var chef for selve brigadekontorets personale. Brigadechefens autoritet giver ham al ønskelig myndighet, likesom forsvarsdepartementets chef, statsraaden, giver de bestemmelser, han lader udgaa, tilstrækkelig autoritet uafhængig af de unge officerer i departementet, der har udarbeidet dem." Det er altsaa denne mands mening om dette specielle spørsmåal. Jeg gjentar, det er en brigadechef her i Norge, som nu er gaat av for aldersgrænsen, men som med interesse følger vore militære foranstaltninger. Det er altsaa en mand, som kan tale av erfaring.

Jeg har dernæst det at si om den foreslaaede opsætning her, at den tilgodeser ikke det forhold, som man ellers overalt vil ha, at man har flere underordnede stillinger end overordnede. Der sættes op efter departementets forslag 9 adjointer og 12 kapteiner. Om et saadant forhold uttaler den forsterkede militærkomite sig. Den siger - det er det merkelige, at tallene slaar akkurat til: "En opsætning av 12 kapteiner og 9 adjointer, saaledes som foreslaat i propositionen, kan komiteen ikke anbefale av den grund, at det derved paa forhaand vil være planmæssig givet, at enhver adjoint maa indkaldes paany til kapteinstjeneste i generalstaben, som oftest sandsynligvis efter en meget kort eller omtrent ingen tjenestetid ude ved trop. Komiteen mener, at forholdet i et heldig anordnet passagesystem bør være, at der er flere pladse i enhver underordnet grad end i den nærmest overordnede, saaledes at der ved hver oprykning sker et udvalg af de dygtigste, medens de øvrige bliver staaende ude i armeen som generalstabsreserve." Det synes at være litt eiendommelig, naar man klager over, at nu har der været daarlig tilgang til generalstaben, vi har ikke faat de dygtigste, de har gaat andetsteds hen - at man samtidig gjør det saa, at der blir praktisk talt ikke adgang til at gjøre noget utvalg. Skulde det nogen gang være nødvendig at ha adgang til det, da maatte det være nu, da man kanske kan risikere, efter hvad herrerne selv siger - jeg tror

ikke noget større paa det - ikke at faa de dygtigste. Det er forresten en trøst, at skulde der være et eller andet lys, som ikke gaar ind i generalstaben, saa har han vel heller ikke skjæmt bort noget der, han er kommet hen. Jeg ser aldrig andet, end at hvor man steller med det militære her, kan man kun bruke de allerdygtigste, og jeg tviler ikke paa, at enhver har fuld anledning til at benytte sine evner, den arbeidsevne, han har, hvis han bare lægger arbeide i det. Det kan man forresten i enhver stilling, hvis man bare lægger arbeide i det.

Det er jo haabløst i dette tilfælde at tale om dette. Jeg skal ikke gjøre saa meget av det; men jeg vil ha poientert dette. Det kunde jo hände, at alle disse forhandlinger engang blir gravet frem - om ikke før, saa naar byens ruiner utgraves - og blir læst, og det er morsomt ialfald likeoverfor denne forsamling at ha sagt fra. Jeg er saa overbevist om, efter det, jeg kjender til de ting, som er gaat forut for dette, at om dette besluttes idag, saa vil det ikke vare længe, før vi faar ugreie, og det vil komme til at bli det første spørsmål, som tages op. De officerer i armeen, som føler sig tilsidesat, vil øieblikkelig komme til at gi mishagsytringer, og man vil bli nødt til for freds og ros og samholds og det militære arbeides skyld at ta spørsmålet op. Det har været oppe gang paa gang, siden ordningen blev indført. Det er bestandig blit vist tilbake. Der var en sterk majoritetsindstilling i militærkomiteen, dengang ordningen blev vedtat. Det har siden ikke lykkedes at faa beslutningen rokket. Nu er det vel ikke noget at haabe paa, at Stortinget skal holde retningen, som det har gjort før; men jeg har allikevel villet si fra. Men det skal slaaes fast, at forsvarsministeren maa ikke anskue det slik, at vi har villet negte ham nogen hjelpemidler i hans etterretningsvæsen. Han har sin avdeling i generalstaben, og han kan bruke den saa meget han lyster. Han har sat sin mand i Stockholm og kan sette ham, hvor han vil for mig, og penge kan han ta av pengene til neutralitetsvernet. Jeg skal være med og godkjende det ogsaa, og jeg skal love ikke at gi ondt fra mig for, hvad han bruker der. Men hvad jeg ikke vil være med paa, det er at gjøre en organisation nu, som skal staa frem gjennem alle tider. Det gjælder ikke her som i saa mange andre forhold, at der trænges flere officerer; tvertimot, det er det rare, at man klarer sig med færre, naar de bare faar sine grader.

Sparre: Statsraaden hadde faat det indtryk, at militærkomiteen hadde behandlet dette budget, som om det var et ganske ordinært budget, hvor det gjaldt at knappe av der, hvor man kunde knappe av. Nei, det har vi ikke paa nogen maate gjort; men vi har behandlet det ut fra forutsætninger, som staar anført i propositionen selv, idet vi vil gaa med paa alt, som vi mener under den nuværende situation og en rimelig tid utover er nødvendig.

Men vi har villet saavidt mulig sørge for at staa frit for fremtiden - saavidt mulig. Vi har gaat med paa mange tvilsomme ting, som vi nærrede tvil om kunde styrke vor stilling i den nærmeste tid fremover - mange ting. Jeg nævnte et par av dem under den almindelige debat. Vi har strukket os meget langt; men særlig hvad disse organisationsforandringer angaar, som jo forekommer i saadan talrik skare i denne proposition, der har vi villet holde igjen. Ti vi mener, at organisationsforandringer like saa let kan svække som styrke for den første tid da. Og statsraaden har ikke ret, naar han taler om, at der er en fraktion i komiteen, som har tat dette standpunkt. Det staar i komiteens indstilling, at komiteen vil angaaende organisationsforandringer i sin almindelighet bemerke det og det. Det er ingen fraktion. Statsraaden sa, det var et beskedent budget, han hadde fremlagt. Ja, jeg tviler ikke paa, at statsraaden har forsøkt at gjøre det beskedent. Han har visselig hat de bedste forsætter i saa henseende; men jeg tror, at han her paa endel punkter er kommet til at gaa for langt. Det er selvfølgelig undskyldelig fra hans side. Forsvarsministeren nævnte, at komiteen burde ha forvissat sig om, hvad han kunde akseptere, før vi fremsatte vor indstilling. Jeg er ogsaa enig i, at under saadanne forhold som nu kunde der ha været bedre samarbeide. Men hvorledes skal et saadant samarbeide indledes? Det skulde vel indledes ved, at vedkommende statsraad, naar han ønsker saadant samarbeide, ogsaa konfererer, noget ialfald, paa forhaand med komiteen angaaende, hvad den under det ansvar, som den har, finder ogsaa at kunne gaa med paa at ville foreslaa for Stortinget. Jeg vet, at nogen av de største løft, som er tat til vort forsvars gjenreisning især i 90-aarene, fandt sted paa den maate, at der skede et stadig samarbeide mellem vedkommende statsraad og vedkommende komite, og initiativet blev vistnok tat fra statsraaden ved forhaandskonferanse med komiteen om, hvad man mente at kunne komme overens om. Men nogen saadan henvendelse fra forsvarsministeren paa forhaand har vi ikke faat, saa vi var henvist til at ta standpunkt til det, han la paa vor tallerken som sine krav. Hvad angaar generalstaben, som der her er tale om, da skulde jeg være den første til at gaa med paa en almindelig reorganisation av den og strække mig langt i at foreslaa bevilgninger. Men jeg mener, at de forandringer, som her nu under den nuværende situation er bragt i forslag, kan ikke paa nogen maate tjene til at styrke situationen. Der blev fremholdt av statsraaden meget sterkt alt, hvad denne generalstab hadde at gjøre. Vi fik vist et meget levende indtrykk av det. En stor del av os kjendte det naturligvis før. Men forholdet er det, at den generalstabsorganisation, som er foreslaat av statsraaden her, den indbefatter ikke et større antal officerer end det, han nu har, men derimot en officer mindre. De større utgifter er kommet paa den maate, at endel av dem er flyttet op i grader og avlønninger. Men han kan vel neppe faa større arbeidskraft til sin

disposition derved. Han faar en mand mindre at gjøre med, hvis hans forslag gaar igjennem. Jeg vil hermed ikke ha sagt, at ikke i en længere tid fremover den ordning, som av ham er foreslaat, vil virke godt for generalstaben, det vil jeg ikke ha sagt; men det blir jo en fremtidssak utover. Han faar ikke flere folk at virke med, ikke flere officerer. Og i det hele tat, hvad den række av organisationsforandringer angaar, som statsraaden her har sagt, han vil staa og falde med, saa vet vi, at deri indbefattes oprettelsen av over 70 nye militærstillinger. Her har jeg ikke medregnet disse majorer, som kun i grad skal rykke op til oberstløytnanter uten lønsforhøielse, foreløbig ialfald. Men jeg spør mine herrer, hvad man vilde si, hvis man pludselig i en civil etat foreslog 70 nye embeder? Vilde man ikke se sig godt og vel om, før man bevilget til det? Og det er det, komiteen har gjort. Og der er et andet forhold, og det er det, at disse nye militære embeder kan vi ikke rekrutere nedenfra, de maa skaffes tilveie paa den maate, at man tar underordnede og sætter op i høiere stillinger, og saa blir der et tomt rum nedenunder. Hadde statsraaden foreslaat, at vi skulde utvide produktionen ved krigsskolen, skaffe flere faste officerer altsaa, og eftersom vi utdannet officerer, skulde la dem rykke op, fylde til nedenfra og derved ogsaa faa de høiere charger forfleret, da vilde jeg ikke ha noget at si til det, hvis jeg fandt det nødvendig av hensyn til hæren i sin almindelighet; men her er ikke den plan lagt frem, her har man ikke tænkt at gaa frem paa den maate. Hvad vilde man si, hvis der var tale om at oprette en hel del nye stillinger i departementerne, og man gik frem paa den maate, at man utnævnte sekretærer til bureauchefer og bureauchefer til ekspeditionschefer paa en tid, da man ikke hadde juridiske kandidater at supplere sekretærstillingene med? Hvad vilde man si til det? Jeg mener, vi har god grund til at foreslaa disse organisationsforandringer utsat. De kan ikke tjene til nogen effektiv styrkelse for den nærmeste tid utover. Jeg hører nu, at statsraaden sætter sin stilling ind paa vedtagelsen av en række punkter nedover, deriblandt alle disse organisationsforandringer. Det gjør mig meget ondt; for der lægges jo derved et press baade paa mig og paa alle her i forsamlingen. Det gjør mig ondt. Statsraaden har jo tidligere stadig betegnet sig selv som fagminister; men nu tar han det kraftigste politiske middel i sin magt, som findes - han gjør kabinetsspørmaal i en række poster utover, og saken er derved gaat over til at bli en politisk sak. Komiteen har selvfølgelig i sine overveielser kun gaat ut fra saglige, militære hensyn. Nu er den desværre av statsraaden gjort om til en politisk sak. Jeg sier, at jeg beklager det; for jeg kan ikke her følge forsvarsministeren, med mindre der paa noget punkt blir fremlagt nye ting, som komiteen ikke tidligere har kjendt til. Men blir der ikke det, kan ikke jeg for min part, ut fra de betragtninger, som jeg her har anstillet, følge forsvarsministeren, og det gjør mig ondt. Det har

faldt i min lod i meget lang tid at staa blandt de saakaldte forsvarsagitatorer her i Norge. Jeg har da mange gange været i strid med mit eget parti. Jeg begyndte allerede paa den virksomhet i 80-aarene. Det var i de tider, da jeg blandt mine egne politiske meningsfæller hadde folk imot mig som f.eks. avdøde præsident Ullman; jeg hadde andre som statsminister Steen med mig. Imidlertid fik vi her i Norge øinene op for, at vi maatte kunne forsvare os, skulde vi føre vor ret igjennem. Tiderne forandret sig, og jeg hadde den glæde at se mit parti gaa med paa de største militærbevilgninger, som har været git her i landet; de blev git i 90-aarene, mestendels under samarbeide mellem høire og venstre. Det gled utover til 1905 og derefter. Da blev det desværre saa, at jeg delvis ialfald kom i opposition til mit parti. Jeg ønsket, at vi skulde gaa længer i vore forsvarsforanstaltninger, end de fleste inden partiet ønsket. Nu er jeg i den position, at jeg maa staa og forsøke paa at holde igjen. Jeg mener, at man ved denne anledning paa enkelte punkter gaar for vidt. Men likefuldt som jeg dengang, da jeg stod mot mit eget parti paa den anden vei, mente, at jeg maatte følge min overbevisning, likeledes mener jeg at maatte følge den nu. Jeg mener, at intet er skadeligere for forsvarsbevægelsen og forsvarsviljen her i landet end det, at man gaar for vidt, og jeg mener, at paa enkelte punkter i propositionen er man gaat for vidt, og vi har forsøkt at holde igjen. Jeg mener, at intet er skadeligere for forsvarsviljen her i landet, og jeg mener at tjene den bedst, naar jeg her opretholder mit standpunkt til denne sak, undtagen, som jeg nævnte før, hvis der her i salen skulde fremkomme nye opplysninger.

Gausdal: Naar man læser denne indstilling, vil man se, at hovedgrunden for denne organisationsforandring er den, at der klages over, at der er for liten søkning, hvis man ikke forbedrer lønnen og gir dem nogen høiere grader. Det vil med andre ord si, at nu har de militære lært av Tranmæl at gjøre obstruktion og streik, naar de ikke faar akkurat alt, de vil ha. Paa samme tid som vi knebler underofficererne, fordi de offisielt vil arbeide for at forbedre sin stilling, saa synes det rart, om Stortinget vilde gaa med paa at bøie sig for en saadan obstruktion, som den der netop ligger i hvad der her indeholdes i dokumenterne. Jeg tror, at skal vi bøie os i dette tilfælde, saa kunde vi opleve mange ting her i Stortinget. Der kunde vel ogsaa være andre stænder i landet, som vilde gaa samme vei. Jeg vil overlate baade til høire og venstre at bedømme det forhold, at man, fordi om en lønsklasse siger, dette er for daarlige vilkaar for os, vi slutter at søke stillingerne, skal straks bøie sig. Hvis man vil sammenligne disse folks lønninger med andre folks lønninger og livsvilkaar saa tror jeg ikke, man skulde behøve at søke saa særlig længe, før man vilde finde, at disse folk har det særdeles bra efter vore forhold her i

landet. Jeg kan i alt væsentlig henholde mig til, hvad der er anført av de to foregaaende talere, d'hrr. Kragtorp og Sparre. Forsvarsministeren nævnte under sit lange foredrag, at man hadde faat meddelelser fra Berlin om, at der skulde være aviser i Nordnorge, som agiterte for russiske baner betalt for russiske penge. For mig er det meget vanskelig at skjønne, at det kan være tilfældet. Jeg kjender de fleste aviser og de, som har ledelsen av disse aviser i Nordnorge, og jeg har meget vanskelig for at skjønne, at de folk skulde indlate sig paa den slags. Ialfald tør jeg med sikkerhet si, at aviserne i Bodø, i Narvik, i Tromsø, i Hammerfest og i Vardø - Vadsø og Kirkenes kjender jeg daarligere - de vilde ikke indlate sig paa den slags, det tør jeg ta ansvaret for. Jeg kjender de fleste av dem personlig. Og idet jeg siger dette her, vil jeg ogsaa si til forsvarsministeren, at det er ikke saa sikkert, at dette efterretningssystem, dette efterretningskontor, som nu skal etableres ved generalstabens, i grunden er nogen fordel hverken for landet eller for forsvarsministeren. Det er rart med det, skal jeg si dere, naar man faar en saadan stilling at ivareta: Her skal han sendes ut for at se at faa fat paa noget, og det, man faar fat paa, skal betales. Det maa organiseres selvfølgelig. Denne ene kaptein, som foreslaaes og hans underofficer, som skal utgjøre kontoret her i landet, de kan sandelig ikke reise opover til Finland, til Tyskland, til Danmark osv. til de pladse, som forsvarsministeren anviser og som vi maa ha underretninger fra. Men de maa sette sig i forbindelse med baade private og offentlige folk, og disse folk maa betales. Og da vil jeg si, at naar jeg som hemmelig spion skal kjøpe efterretninger, saa kan det godt hælde, at jeg kjøper fusk istedenfor sande efterretninger, og saadanne urigtige underretninger kan bringe baade os og vort land op i vanskeligheter. Det har ofte været fremholdt og kan ikke ofte nok fremholdes, at dette hemmelige spioneri er ikke fuldt ut hæderlig handling og heller ikke moralsk handling, og vi kan ogsaa forutse, at følgerne av dette hemmelige spioneri, som skal søke opplysninger fra alle kanter, vil heller ikke virke til det gode. Man kan ikke vente, at usund jord, - eller lad os si med skriftens ord, man kan ikke vente, at et raattent træ skal bære gode frugter. Jeg mener derfor, at vi skal anlægge vor offentlige administration paa et frisk og sundt grundlag, men det er ikke noget frisk og sundt grundlag det, vi kalder spioneri, enten det er staten eller det er private, som etablerer det. Det er altid noget raattent ved det, og av den grund stemmer jeg her imot med godt hjerte og god samvittighet. Jeg var ikke fuldt oppmerksom paa, om ikke en av de forrige talere nævnte det, - generalstabens ordning er saadan, at vi har et personale av 46 personer. Den nye ordning vil bringe det med sig, at vi faar en generalstab med 44 personer plus disse to, som skal utgjøre efterretningskontoret, altsaa 46 personer. Forskjellen ligger deri, at man har øket antallet av kapteiner. Før

var der 9. Generalstaben bestaar av en generalmajor som chef og 4 avdelingschefer, og saa kommer 9 kapteiner. De skal omgjøres til 12, derimot skal adjointerne og aspiranterne mindskes henholdsvis fra 12 til 9 og fra 14 til 12. Naar forsvarsministeren klager over, at man ikke faar gode nok folk, saa synes det merkværdig, at de underordnedes antal, hvorav de overordnede skal tages, formindskes. Man pleier at gaa den motsatte vei. Naar jeg faar flere at vælge mellem, har jeg bedre for at finde de rette, end naar jeg indskrænker antallet av dem, jeg skal vælge mellem. Hvis der kanskje ikke blir mer end 4 f.eks., blir der overhode ingen at vælge mellem, idet de alle maa bli stabschefer. Saa den slags forbedringer i organisationen er vanskelige at forstaa for almindelige mennesker. Det er kun de, som er inde i de militære hemmeligheter, som forstaa den ting. Jeg har, selv set fra militært syn, ikke kunnet finde, at den foreslaaede ordning kan føre til forbedringer. Den vil tvertom føre til det værre.

Gundersen: Efter mit kjendskap til denne sak, stemmer jeg meget gjerne for departementets forslag, og det ikke mindst av hensyn til den ordning, som nu søkes truffet med hensyn til besættelsen av brigadestabschefsposterne. Hittil har forholdet været det, at man ved et par brigader - bl.a. ved den jeg tilhører - undertiden har faat meget unge officerer som stabschefer. Enhver vil forstaa, at saadant ikke er heldig. Til den meget vigtige stilling som stabschef kræves der folk, som foruten at ha de tilstrækkelige teoretiske kundskaper ogsaa er i besiddelse av den erfaring og den takt, som kun lang tjenestegjøring formaar at bringe. Nu vil man lønne disse poster saapas godt, og de skal besettes med generalstabskapteiner, saa man kan sikre sig, at man faar folk, som man kan være trygge for i saa henseende i disse stillinger; - og det er en stor forbedring.

Endvidere vil den nye ordning komme til at fjerne en misstemning, som delvis har opkommet blandt de nationale officerer. For at bøte paa den daarlige avlønning, som det hittil delvis har været for stabscheferne, har man nemlig fundet at maatte gi disse biposter, - som f.eks. lærere ved underofficersskoler eller som kapteinvagtmester. Dette har naturligvis gjort, at der er blit misstemning, naar en ældre officer i brigaden er blit forbigaaet til disse poster av en endog meget yngre stabschef. Dette vil altsaa nu kunne ophøre.

Men det viktigste av alt er, som jeg først nævnte, at man paa den foreslaaede maate sikrer sig officerer, som foruten at ha de nødvendige kundskaper, ogsaa er i besiddelse av erfaring og takt - ikke mindst legger jeg vegt paa det sidste. Thi takt faar man, mener jeg, - i de fleste tilfælder ialfald - kun gjennom livets skole. Man er som regel ikke født med den i tilstrækkelig grad.

Der er et par andre nærmest bipunkter jeg vil fæste mig lidt ved, og det er hvilke grader disse officerer skal ha.

Det er nævnt av departementet, at en stabschef skal avancere til major sammen med sin formand. Jeg mener, at det mest korrekte kanskje hadde været, at han hadde avancert sammen med sin umiddelbare eftermand - at han fik stilling foran sin umiddelbare eftermand -; men det er jo bare en liten sak i forhold til det store, som her opnaaes. Et andet spørsmåal er, hvilken grad avdelingschefer skal ha. Her er foreslaat oberstløytnant. Jeg mener, at spørsmålet kanskje bør sees i forbindelse med et andet spørsmåal, som idag er oppe, nemlig hvilken grad bataljonscheferne skal ha. Skulde de komme til at beholde graden av major, bør vel ogsaa avdelingscheferne i tilfælde ha den grad eller eventuelt ogsaa oberstløytnantsgrad.

Der er endnu en ting, som jeg har paa hjertet, og som jeg gjerne vil nævne, og det er, at der meget ofte blandt os nationale officerer har været oppe til diskussion spørsmålet om, at en stabschefsstilling ogsaa skulde kunne beklædes av officerer utenfor generalstaben. Det har været oppe til drøftelse her i Stortinget ogsaa. Jeg vil henlede den ærede departementschefs opmerksomhet paa spørsmålet og henstille til ham at ta op til velvillig overveielse, en saadan ordning, at officerer ute i armeen, som dertil er skikket, uten for store omstændigheter kunde blive stabschefer. Jeg er sikker paa, at stabschefsstillingen kan beklædes med megen dygtighet av mange officerer, som nu er avskaaret fra det, fordi de ikke er gaat generalstabsveien.

Aavatsmark: Det spørsmåal, som behandles her idag, er jo et gammelt spørsmåal for alle os, som har været her i tinget en del aar. Helt fra 1908, da hærordningen avgjorde generalstabens organisation, har dette spørsmåal gjentagne gange været oppe her i salen. Jeg har forsøkt at forfegte generalstabens sak, saa godt jeg har kunnet, men desværre altid forgjæves. Jeg haaber det gaar anderledes iaar. Forholdet er nemlig det, som forsvarsministeren har utviklet - saa jeg kan fatte mig i korthet - at det har vist sig, hvad jeg befrygtet efter organisationen av 1908, at man ikke vilde faa den nødvendige tilgang til generalstaben. Det har vist sig, at flinke, dygtige og initiativrike officerer søker et andet virkefelt. Forholdene i generalstaben har været saa daarlige, at der ingen fordel var ved at gaa ind i generalstaben - hverken fordele ved løn eller avancement. I alle andre lande har man, for at faa dygtige folk til at gaa ind i generalstaben, maatte by officererne baade avancementsfordele og lønsfordele eller ialfald en av delene, men vor generalstab har ikke gjort det. Den har i de sidste aar ikke budt sine folk nogen av de fordele, og derfor er vor generalstab - saa god den end kan være - kanskje ikke saa god, som den burde og kunde være. Jeg har derfor altid været av dem, som har holdt paa, at man skulde by generalstabsofficererne rimelige vilkaar baade med hensyn til avlønning og avancement, og jeg er i saa

henseende enig i, hvad den nuværende forsvarsminister nu her har foreslaat. Jeg vil støtte det, saa godt jeg kan, og jeg vil henstille til Stortingets medlemmer at gjøre det samme. - Det har nu f.eks. vist sig, at der gaar folk i generalstaben som kapteiner, mens deres klassekamerater i armeen har høiere grad. Og mens disse sidste har en del av sin tid til disposition, er man i generalstaben saa optat med arbeide, at man ikke har anledning til ekstraarbeide. At man ikke da skal avansere sammen med sine kamerater, synes dog at være en utilbørlichkeit. I tidligere tider var der kanske her litt for meget av det gode. Det var kanske saa, at man i generalstaben avanserte litt for hurtig. Saa kom der imidlertid en reaktion, og der blev over hele armeen sat igang en agitation mot dette hurtige avansement i generalstaben. Og denne reaktion gik saa altfor langt. Istedetfor til, at der blev rettet paa forholdet førte den til, at forholdene i generalstaben blev gjort uheldigere, end det egentlig var tilsigtet. Det, mener jeg, vi nu maa bøte paa, og jeg kan ikke tro, at der ute i armeen vil bli nogen misnøie, om vi nu gaar med paa de lønninger og de avansementsforhold, som her er foreslaat. For det foreslaas nemlig ikke noget andet end, at generalstabsofficererne skal avansere sammen med sine umiddelbare formænd i armeen. Naar en kaptein i armeen blir major, skal hans umiddelbare eftermand, om han staar som kaptein i generalstaben, ogsaa bli major. Det synes dog at være et rimelig krav. Hvad generalstabens betydning angaar, saa kan jeg henholde mig helt ut til, hvad forsvarsministeren her har utviklet. Jeg tror ikke, det er nødvendig her idag yderligere at præcisere, av hvilken betydning det er at ha en udmerket god, dygtig, og fremfor alt arbeidsom generalstab. Men vil man ha det, maa man ogsaa by generalstabens officerer nogenlunde levelige vilkaar. Jeg skal indskrænke mig til disse almindelige bemerkninger, idet jeg vil henstille til Stortinget her at følge departementets forslag.

Nagel: Jeg har ikke den ære at være medlem av militærkomiteen - jeg er kun medlem av gagekomiteen - og jeg har da selvfølgelig ikke betingelser for at uttale mig om den organisatoriske side av denne sak. Imidlertid har jeg som medlem av gagekomiteen hat befatning med endel spørsmaal vedkommende generalstaben, og da først og fremst spørsmålet om lønstillæg til aspiranterne. Som det vil ses, er der et mindretal i den forsterkede gagekomite, som ikke vil være med paa denne forhøielse fra 730-1200 kr. Vi mener nemlig, at naar det dreier sig om en saa stor lønsforhøielse, som dette forholdsvis er, nemlig 60 %, bør vi, som bestandig har været med paa at støtte regjeringen, naar det har gjældt at avvise krav paa lønsforhøielser i tider som disse, vise nogen konsekvens i vor stemmegivning. Jeg for min del finder saa meget større grund til ikke at være med paa denne bevilgning, som jeg mener, at i disse tider, da arbeiderne, bestillingsmændene, haandverkerne, handelsfolket, i det

hele folk i mindre stillinger, maa resignere - de maa baade gi avkald paa bedre løn og desuten reise ut for at tjene fædrelandet - i disse tider skulde de folk, som har valgt den levevei at tjene fædrelandets forsvar, ha saa meget større grund til at resignere. Jeg mener derfor, det vilde ha været meget pent, om disse folk, selv om de mener at ha berettiget krav paa at faa lønsforbedring, dog hadde sagt som saa, at iaar, da der stilles saa mange andre krav til fædrelandet, vilde de ikke kræve dette. Jeg for min del kan derfor ikke være med paa at stemme for nogen lønsforbedring for disse aspiranter.

Forsvarsministeren har ogsaa fremlagt et forslag om lønsforhøielse for generalstabens stabsfanjunkere. Her vil jeg faa lov til at gjøre opmerksom paa, at der er en enstemmig indstilling mot at gi lønsforhøielse til disse underofficerer iaar. Der findes ikke én i den forsterkede gagekomite, som stemmer for det. Og grunden til det - som jeg synes er noksaa rimelig, - er den, at en saadan lønsforbedring vil ha den naturlige følge, at kvartermesterens løn maa forbedres, da man mener, at disse kvartermestre, som ogsaa er underofficerer, har sterkere krav paa en lønsforbedring end disse stabsfanjunkere, det her gjælder, idet man mener, at deres arbeide betinger et større ansvar og stiller større krav, end en stabsfanjunker i generalstabens. Jeg vet ikke, om det er forsvarsministerens mening i forbindelse med lønsforhøielsen for generalstabens stabsfanjunkere at opta forslag om lønsforbedring for armestyrelsens stabsfanjunkere. Men hvis det er meningen, blir der formodentlig anledning til at komme tilbake til det spørsmaal senere, da jeg ogsaa har tænkt at si nogen ord i den anledning.

Ramm: Naar jeg i komiteen har indtat den stilling, jeg har tat, nemlig for at dette spørsmaal, spørsmålet om generalstabens omorganisation, ikke skal tages under behandling iaar, har jeg dermed ikke ment at ville ta standpunkt til sakens realitet paa nogensomhelst maate. Jeg har ikke ment dermed, at generalstaben ikke skulde trænge nogen omorganisation, men jeg har ment, at det bør utstaa til roligere tider. Den organisationsforandring, som er foreslaaet her, den fører jo virkelig til det resultat, at generalstaben faar mindre personel, end den har nu. Der kan selvfølgelig indkommanderes, det indeholder det nye forslag; men det kan der ogsaa nu gjøres, og det har man gjort. Ved forespørsel, jeg har stillet i komiteen, har jeg faat den opplysning ialfald, at generalstaben nu har det personel, den trænger, og da er der ingensomhelst tvil om, at det vil fortsætte med det under den nuværende situation. Jeg gaar da ut fra, at officerer, som har været i generalstaben før, er pligtige til at gaa ind igjen, naar de indkommanderes - som det vistnok ogsaa foregaar nu. Jeg mener altsaa, at spørsmålet om organisationen bør utstaa til senere. Man kan ogsaa se av stortingsmeddelelse nr. 10, at der er

anvendt av de til nøitralitetsvernet stillede penge, et ikke ubetydelig beløp til dette etterretningsvæsen, som forsvarsdepartementets chef la saa megen vegt paa at faa og fremdeles at kunne faa benytte. Jeg gaar ut fra, at det maa kunne fortsatte. Jeg gaar ut fra, at der ingen forandring i saa henseende sker, saa at ogsaa det etterretningsvæsen ogsaa fremdeles kan virke og utvikles uten nogensomhelst beslutning om omorganisation her. Skulde jeg ta feil i det, vil jeg selvfølgelig ta under overveielse spørsmålet om, der er grund til at forandre mit standpunkt; men det gaar jeg ut fra som sikkert. Og de andre spørmaal, som indeholdes i denne proposition, er jo væsentlig gradspørmaal og lønsspørmaal, og der vil jeg henholde mig til, hvad jeg sa under den almindelige debat, jeg erklærte mig enig med den samlede komite i det, at jeg fandt, at der var grund til nu i disse kritiske tider, hvor man har bruk for pengene til det yderste til andre øiemed, at befalet, baade officerer og underofficerer, gik med de grader og den avlønning, de nu har. Jeg kan ikke skjønne, at der er grund til at gjøre nogen forandring i det nu. Skulde der være nogen grund for komiteen til at forandre sit standpunkt, maatte den eneste grund, saavidt jeg kan skjønne, være, at statsraaden har stillet kabinetsspørmaal. I den henseende vil jeg tillate mig at uttale baade om dette og om de andre stillede kabinetsspørmaal, at jeg finder, at det er beklagelig, at statsraaden har fundet grund til at maatte stille kabinetsspørmaal paa disse ting. Jeg forstaar ikke, at det var nødvendig, spesielt ikke i dette spørmaal, hvor han kan ha de samme kræfter, de samme organisationer, som han har nu, og som han mener, at han trenger, like godt, om man følger komiteens indstilling. Selvfølgelig er det beklagelig, om den nuværende forsvarsminister skulde gaa i disse kritiske tider, jeg vilde beklage det i høieste grad, og det er ikke min mening ved det standpunkt, jeg har indtat, at ville bidra noget til skifte av forsvarsminister nu. Men jeg kan ikke skjønne, naar jeg ser paa sakens realitet og paa saken i sin helhet, at der er nogen grund for mig til at forandre min stilling. Jeg kan derfor ikke andet end at holde paa komiteens indstilling og vil stemme for den.

Hagerup Bull: Hvad der har foranlediget mig til at ta ordet, er en uttalelse fra hr. Sparre. Der var like overfor komiteen gjort den anke gjældende, at den, før den fremla denne indstilling, ikke hadde søkt konferanse med forsvarsministeren. Dertil svarte hr. Sparre, at han mente, at feilen var, at ikke forsvarsministeren hadde søkt konferanse med komiteen. Hvis jeg ikke misforstod hr. Sparre, var det hans mening, at før forsvarsministeren foranlediget en saadan proposition fremmet, skulde han ha undersøkt, hvor meget han kunde vente at finde tilslutning for i komiteen, og derefter skulde han ha indrettet sit standpunkt. Jeg gjør nu opmerksom paa, at denne proposition er fremsat den 7. januar, altsaa før

Stortinget traadte sammen. Det er altsaa, hvis jeg ikke misforstod hr. Sparre, en feil, at forsvarsministeren har været ute saa tidlig, - at han hadde sin proposition færdig ved Stortingets sammentræden; han skulde ha ventet med at oppgjøre sig og fremsætte sin mening, indtil Stortinget var traadt sammen og han kunde søkt konferanse med komiteen og faat vite, hvorledes den stod. Efter min mening er dette en rent feilagtig fremgangsmaate, som hr. Sparre anbefaler. Det er efter min mening det ene rigtige, at administrationscheferne oppgjør sig sin mening efter al den kundskap, de har, og efter bedste overveielse, og at de saa kommer med sine forslag. Jeg mener, man har ikke nytte av, at alt likesom skal være oppgjort paa forhaand, før saken kommer fore i denne forsamling, - at det skal være oppgjort mellem administrationscheferne og komiteerne, hvordan ordningen skal være. Administrationen sitter jo med det store apparat av tjenestemænd, med alt det kjendskap til forholdene omkring i landet i alle administrationsgrene og utenfor disse grene, som bare den kan ha. Og ut fra disse overveielser, ut fra den sakkyndighet, som administrationen saadan raader over, og ut fra overbevisningen om, hvad der bedst tjener landet er det, at vi venter at faa forslag fra regjeringen. Derefter kan sakerne komme under prøvelse av Stortingets komiteer. De vil komme med sit lægmandsmæssige og selvfølgelig delvis ogsaa faglige skjøn, og naar disse forskjellige opfatninger staar mot hinanden, vil sakerne være forberedt saaledes, at Stortinget vil kunne ta sit standpunkt. Der kan være grund til selvfølgelig - jeg skal ikke indlade mig paa, hvorvidt der hadde været grund til det i dette tilfælde; jeg vil ikke dømme nogen; men det kan være grund til selvfølgelig for komiteerne, naar de er tilbøilig til i vigtige spørsmåal at indta motsatte standpunkter av propositionen, da at henvende sig til vedkommende minister for at høre, om der ikke kunde være momenter, de ikke var tilstrækkelig opmerksom paa eller ikke kjendt med, og som kunde komme til sin ret, forinden komiteen kom frem med sin indstilling; men som sagt jeg skal ikke indlate mig nærmere paa det. Jeg skal bare yderligere hefte mig et øieblik ved et par eksempler, som hr. Sparre paaberopte sig fra tidligere tid til fordel for den fremgangsmaate, han anbefalte. Han uttalte, at saaledes var der fremgaaet i en tidligere periode, at administrationschefer hadde henvendt sig til vedkommende komite og konfereret paa forhaand og først derefter var forslaget bragt frem. Jeg kan forstaa, at saaledes kunde forholdes spesielt i forsvarsanliggender i en tidligere periode, idet vi under foreningen med Sverige navnlig i de sidste 10 aar, faar man vel si, var i saavidt abnorme politiske forhold, at det var ganske nødvendig, forinden forslag fra regjeringen blev forelagt for den fælles konge, at man var paa det rene med, i hvilken utstrækning disse forslag, som var tænkt fremsat, kunne finde nationalforsamlingens bifald. Men det var ganske abnorme politiske forhold. Lykkeligvis har vi nu ikke saadanne forhold. Under de normale

politiske forhold vi nu har, vil jeg si, at den fremgangsmaate, hr. Sparre anbefaler, vil ikke alene være mindre forsvarlig for sakernes behandling, men i virkeligheten ogsaa uværdig for dem, som sidder som administrationschefer og skulde ha baade ret og pligt til efter sin bedste evne og overbevisning at fremkomme med sine forslag for denne forsamling.

Foshaug: Jeg forlangte ordet i anledning av nogen uttalelser av forsvarsministeren, da han holdt sin geografiske time her. Han viste os de indmarschlinjer og jernbaneforbindelser, Rusland tænkte paa. Han var særlig godt underrettet ved det efterretningsvæsen, som de militære myndigheter har til sin raadighet. Han sa blandt andet, at der vilde bli en russisk interessesfære ved Lyngenfjorden - akkurat som det nu er i Narvik. Hvilken skade har egentlig den norske stat hat av, at vi fik Narvikbanen, eller hvilken skade har overhovedet Norge hat av de mellemriksbaner vi har? Har det ikke tvertom været til stor nytte for Norge baade økonomisk og nationalt, at vi har hat disse forbindelser med utlandet? Med hensyn til Narvikbanen og de svenske interesser der vil jeg for min del si, at har ikke interesserne fra de andre lande været farligere for os i andre maater end de er der, saa har vi al grund til at stille os velvillig. Jeg fik det indtryk av forsvarsministerens foredrag, at det som var om at gjøre, var at faa forsamlingen her til at forstaa, hvilken fare for Norge det var i, at Rusland tænkte paa at faa sine forbindelser ut mot kysten. Det var om at gjøre at bibringe denne forsamling forstaaelsen av, at nu gjælder det at være paa vagt, nu gjælder det om at bevilge til spionsystemet og til militærvæsenet i det hele, saaledes at vi hadde hele apparatet færdig. Men tror nogen i denne forsamling og tror forsvarsministeren, at det er paa den maate, vi kan greie os i det lange løp? Bare et blik paa kartet viser, at vil et land som Rusland ha aapent pusterum mot havet og de vil bruke magt, saa vil det lidet nytte for Norge, selvom vi brukte alle de millioner, vi har paa statsbudgettet for hvert aar, at forsøke at verge os. Men hvis vi tar det paa den maate med hensyn til vor utenrikspolitik, som vi har gjort overfor Sverige vedkommende Narviksbanen, at vi optok fredelige forhandlinger med Rusland og bygget den banestump paa norsk side og anla havneanlæg og i det hele indrettet os for en samtrafik med Rusland under venskabelige forhold, saa antar jeg, at baade Rusland og Norge i det lange løp vilde være bedst tjent med en saadan politik. Det er noksaa eiendommelig naar man ser paa hvorledes de militære myndigheter betragter saadanne spørsmaal. Vi fik nylig en liten sak til veikomiteen fra Tromsø amt, det var et andragende fra landhusholdningsselskapet om bygning av en del smaa bygdeveie, men sandelig hadde ikke generalstaben eller militærkommandoen ogsaa der betænkeligheter ved at gaa med paa disse smaa veistumper av hensyn til indmarschlinjerne fra Finland og Rusland. Man benytter

alle anledninger til at skræmme den civile befolkning fra at ha en selvstændig tanke om disse spørsmåal. Jeg synes at stillingen ute i Europa har vist os, at det militære system saa langt fra kan bringe velsignelse for folkene, at det tvertom bringer det motsatte, og det maa vel være det rigtige for os, at vi tar op til alvorlig overveielse tanken om paa fredelig grundlag at ordne samtrafiken, saaledes at det kan bli til gagn for alle parter.

Saa uttalte forsvarsministeren sig om alle disse 9 poster, de 9 bud. Det tar sig jo litt rart ut for os, som har været her en stund, og som har set før enkelte forsvarsministre ha karter og tabeller borte paa væggen og holde demonstration for os - det tar sig rart ut for os, som har hat anledning til at høre militærkomiteens formænd i de sidste 9 aar staa her og kjæmpe for utvidelse av forsvaret, at nu er militærkomiteens formand kommet i den stilling, at selv han er altfor liberal, naar det gjælder forsvarsbevilgninger. For mig staar det ialfald slik, at naar militærkomiteen enstemmig i de fleste av disse punkter har været mot det, som forsvarsdepartementet har foreslaat, saa gjør denne forsamling ret i at følge militærkomiteen. For det er en ting, som vi maa være klar over, og det er det, at selv om de fleste av militærkomiteens medlemmer er militarister, har de ogsaa i sit parlamentariske liv lært, at der er andre hensyn, som man bør ta. Der er hensyn til arbeidsbudgetterne og hensyn til den økonomiske utvikling her i landet, som man pligter at ta, og det forekommer mig, at militærkomiteen har været med paa alt, som den har anseet for absolut nødvendig, men heller ikke mere. Men det er jo ikke saa vanskelig at forstaa stillingen. Forsvarsministeren har øiensynlig det sterke flertal i sin haand. De gjør, som underofficererne har gjort, de kysser riset og takker til.

Præsidenten: Der er indtegnet 7 talere. Præsidenten vil foreslaa, at tiden for hver av de indtegnede talere og for de talere, som herefter indtegnes, sættes til 2 minutter.

Castberg: Ikke for de indtegnede talere. Det er dog mot al praksis.

Præsidenten: Præsidenten kan efter dette foreslaa, at tiden sættes til 5 minutter for hver av de indtegnede talere og til 2 minutter for dem, som herefter indtegnes.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Præsidenten: De følgende talere har altsaa kun 5 minutter.

Mjøen: Jeg vil bare sige, at militærkomiteens flertal paa ingen maate har ment, at ikke generalstaben skal stilles under saa gunstige vilkaar som mulig, og hvad

etterretningskontoret angaar, maa man huske paa, at der har Forsvarsministeren adgang til at bruke de penger, som trænges under den nuværende situation. Militærkomiteen foreslog ifjor en forbedring økonomisk for adjointernes vedkommende og iaar en forbedring av aspiranternes løn. Jeg har faaet et brev idag. Vi maa huske paa, at det har været en gammel strid mellem armeen og generalstaben, og vi er idetheletaget paa et noksaa ømt omraade. At vi da skal behandle disse ting i et hemmelig møte, synes jeg er noksaa enestaaende; for jeg er overbevist om, at hadde vi ikke behandlet det i hemmelig møte, hadde de forskjellige medlemmer ute fra armeen faat mange lignende breve. Jeg skal citere endel af Brevet, hvor det vil fremgaa, at vi her er ved et ømt punkt i forholdet mellem generalstaben og armeen. Det er en høiere officer, og han skriver: "Om dette har der jo været krig, siden generalstabsplanen av 1872 kom op, en krig, som har skapt ufred inden armeen i over 40 aar, og generalstabsofficererne har jo selv indseet, at de er kommet i en skjæv stilling til armeen." Senere staar det: "Forholdet var nu i den henseende bedret, og saa tar Stortinget op en bestemmelse, som ødelægger det rimelige forhold." Jeg har bare villet citere disse sætninger, jeg tror det er nok. Da statsraaden har avgit sin proposition den 7de januar, og generalstabens forslag - saaledes som anført i indstillingen paa side 3 - er datert samme dag, kan dette ikke ha foreligget for departementet, forinden det utarbeidet sit forslag. Af den Grund finder komiteen, at selve organisationen kunde der være grund til at se nærmere paa, saa meget mere som den formindsker generalstabsofficerernes antal med én - altsaa gjør antallet mindre end før. Omorganisationen kan derfor ikke siges at kræves av den nuværende situation, og her er som sagt, gammel strid; forsvarsministeren er generalstabsofficer, militærkomiteens formand er ogsaa generalstabsofficer. Det er muligt, de ser det fra én side, og det kan hände, vi gjør noget, som er uheldig. Det har nemlig aldrig händt, at en dygtig generalstabsofficer er blit forbigaat. Av vore nuværende brigadechefer er vistnok de 4 generalstabsofficerer. Det har derimot ofte händt, at en middels og endog daarlig generalstabsofficer er blit høiere chef i armeen, paa grund av forbindelser; han er herinde. Paa den anden side har det ofte händt, at en fortjenstfuld og dygtig mand ute i hæren er blit glemt. Det, som militærkomiteen har tat op, og som den vil gjøre, det er at forbedre deres stilling økonomisk. Vi gjorde ifjor noget, og vi gjør iaar noget; men derimot vil vi ikke indlate os paa ting, som kan rive op igjen gamle saar i forholdet mellem hæren og generalstaben, saa meget mere som dette under den nuværende situation ikke styrker vort forsvar.

Lund: Forsvarsministeren nævnte i sit første foredrag et par foreteelser i Finmarken, som jeg har heftet mig en smule ved. Han sa blandt andet, at der var kommet det

rygte fra den tyske generalstab til en norsk forretningsmand, at der skulde være norske statsborgere i Finmarken, som hadde faat russiske penger til at kjøpe eiendom for deroppe. Paa den maate stod de i et visst avhengighetsforhold til russerne, og kunde i givet tilfælde komme til at gjøre fælles sak med dem. Jeg tror, at jeg ikke tar munden for fuld, naar jeg siger, at dette nærmest maa være en røverhistorie. Jeg kan forstaa, at Tyskland med sine stridende interesser likeoverfor Rusland kan ha interesse av at utsprede dette rygte; men jeg er temmelig, for ikke at sige aldeles, sikker paa, at dette rygte ikke medfører nogen rigtighet. Noget lignende sladder har man hørt deroppe, men det skrev sig fra at det er to russiske adelige damer fra Petersburg, som fik kjøpt en eiendom av den russiske stat akkurat paa grænsen op til Norge. Det spredtes i den anledning ut det rygte, at denne eiendom hadde de faat kjøpt i Norge, og at russerne paa denne maate gjennom sine undersaatte hadde skaffet sig eiendom og interesser her i landet. Muligens kan dette ligge til grund for den historie, at det skulde være nordmænd, som hadde kjøpt eiendommen, idet rygten har gaat fra den ene til den anden, saa de tilslut er blit til norske. Men jeg tror, at hvis statsraaden gjennom amtmanden og de stedlige myndigheter anstiller undersøkelser om dette, saa vil man snart komme paa det rene med, at dette rygte fra den tyske generalstab ikke kan medføre rigtighet.

Statsraaden nævnte ogsaa en anden ting i samme forbindelse - det skulde være en lokal avis deroppe, som skulde være betalt av den russiske stat, for at agitere for en norsk-russisk mellemrigsbane. Jeg skal ikke tilbakeholde den bemerkning, at dette rygte gaar mand og mand imellem i visse kredse i Finmarken. Det blad, til hvilket der sigtes, skal jeg ikke nævne med navn - det er organ for et andet politisk parti end det, jeg tilhører; men jeg vil allikevel sige, at jeg heller ikke tror paa dette rygte. Uanseet politisk parti, uanseet om de er høire, venstre eller socialister er det svært mange deroppe, som mener, at denne mellemrigsbane er av den aller største interesse for Finmarken og dens eksport. Det er derfor ikke rart, at disse mennesker, som jo heller ikke har nogen dypere greie paa, hvilke farer det kan indebære i ren strategisk henseende, kanskje noksaa fanatisk ivrer for denne bane. Jeg vil ikke ha tat noget standpunkt til den, for jeg kjender ikke de militære betæneligheter, som dette indeholder. Dog vil jeg tilføie, at der nu er under bygning en bane til Alexandrowsk. Alexandrowsk ligger jo ikke langt fra den norske grænse, den er marinehavn. Den blev anlagt i 1899; selv om den til en vis grad er mislykket, forsaavidt som der ikke er aapen havn hele vinteren, saa er det dog en god havn store dele av aaret. Alexandrowsk ligger ikke væsentlig længere fra Vardø, som jo er det eneste befæstede punkt, vi har i Finmarken, end Kirkenæs i Sydvaranger. Det dreier sig om en 4-5 timers almindelig

dampskibsfart. Faar nu russerne sin jernbane frem til Alexandrowsk, saa mener jeg, de har forsaavidt løst en av de ting, som var deres hovedopgave, at komme frem til aapent farvand deroppe og faa en havn, som de har bruk for bl.a. til sine krigsskibe. Naar man altsaa har trukket frem, at det skulde være en saadan uhyre fare i ren strategisk henseende dette, at man fik en mellemriksbane, som kommer frem til Kirkenæs, saa er ikke isforholdene i og omkring Kirkenæs stort anderledes end ved Alexandrowsk. Der har russerne selv anskaffet isbrytere, som gaar hver dag uavladelig for at holde aapen raak. Jeg er ikke et øieblik i tvil om, at hvis samme isbrytere gik fra Alexandrowsk ut til havet, saa vilde de kunne holde aapen raak der ogsaa. Vi har nu netop faat en interessant meddelelse om, at Hvitesjøen ind til Arkangelsk holdes aapen. Det har aldrig hændt før. De har kjøpt en isbryter, og den gaar ut og ind, saa man kan til nød komme ind til Arkangelsk. Paa samme maate kan det bli med Alexandrowsk, saa den fare tror jeg er noget overdreven.

Imidlertid vil jeg sige, at da dette er et gransedistrikt og et distrikt, hvor man kanskje har for lidet politi, saa vil jeg paa det bedste anbefale størst mulig bevilgning til etterretningssystemet, da der kan være andre forhold, som kan være farlige og, som jeg mener, det er av den største betydning at ha sine øine rettet paa. Men disse to forhold, som er nævnt av statsraaden, er noget, som jeg vil betegne som grundløse - absolut grundløst for det førstes vedkommende, og hvad det sidste angaar, saa er det bygget paa lidt sladder deroppe fra, som kanskje har faat en lidt for stor og uberettiget form.

Castberg: Jeg vil gjerne bare ganske kort begrunde min stemmegivning. Jeg tror sikkert, jeg ikke trenger mere end den tid, som er sat; men jeg vil faa lov til at sige, at det forekommer mig noget ekstraordinært og lidt rigorøst, at man begrænser tiden for talere, som allerede er indtegnet, naar begrænsningen sker; jeg vil derfor henstille til præsidenten at anvende den frist, som nu er sat, lempelig.

Jeg hørte med store interesse den ærede statsraads foredrag om, hvilken betydning etterretningsvæsenet har, og hvor nødvendig det var at faa det saa effektivt som mulig. Jeg er ganske enig med ham, og jeg tror ikke, der trænges nogen henstilling hverken fra nogen enkelt representant eller fra denne forsamlings side til den ærede statsraad om at gjøre alt, hvad der er nødvendig til et effektivt etterretningsvæsen under den nuværende situation, selv om det koster penge. Og der vil visselig heller ikke bli lagt nogen hindring i veien for, hvad statsraaden finder nødvendig i saa henseende. Men det man staar overfor nu, det er det første led i en række forslag, som fastslaar den fremtidige organisation, og som vil binde statsmagternes hænder for fremtiden, naar der blir spørmaal om, hvilken ordning av de forskjellige

grener av vort forsvar skal være at foretrække. Og da har dog forutsætningen fra manges side været den, at statsmagterne bør staa frit, og man bør ikke nu under paaberopelse av den nuværende situation indføre fremtidige ordninger med hensyn til organisation, som vil binde Stortinget og regjeringen efter de kommende valg. Men det er det, man gjør her, og jeg har indtryk av efter den debat, som er ført, og specielt efter statsraadens egne uttalelser, at det er unødvendig, at saa sker. Den ordning, som her bringes i forslag, vil, efter hvad der nu er oplyst og ikke motsagt, føre til, at generalstaben ikke faar flere officerer; men den vil endog faa en officer mindre end nu; derimot vil budgettet bli øket paa dette omraade, idet man benytter anledningen til nu at faa gjennomført en fast ordning av generalstaben, som tidligere fra forskjellig hold forgjæves er forsøkt gjennomført. Det, siger jeg, er at benytte den nuværende situation til at forsøke at faa fastslaat fremtidige ordninger, som binder, uten at det er nødvendig. Hvis jeg ikke er feil underrettet, er stillingen nu den, at vi staar foran forslag om nyorganisationer, som fremtidig vil øke de militære budgetter med flere hundrede tusen kroner om aaret, og jeg spør, om man bør gaa til det, naar det ikke er absolut nødvendig. Jeg vet vel, at paa grundlag av den stemning, som nu er oppe, kan det ligge nær nu at ville faa folk til at gaa med paa dette, som de ellers ikke vilde gaa med paa; men da maa det klarlægges for os, at det er nødvendig netop paa grund av den nuværende situation. Igaar fik man under den samme paaberopelse Stortinget til med et par stemmers flertal at bevilge til nybygninger, bl.a. opimot 100000 kroner til nye familieboliger for officerer, og det kunde vel ligge nær at spørre, om det er en paakrævet foranstaltning paagrund av den nuværende situation. Kan ikke officererne slaa sig ned paa vore ekserserplasser, uten at der opføres fuldstændige familieboliger for dem? Det maa dog være et fremtidsspørsmål. Sluttelig, der er nu av forsvarsdepartementets chef gjort kabinetsspørsmål for hans eget vedkommende paa denne og en række andre poster, og jeg tror, at hvis forsvarsministerens forslag vedtages, saa er det bare paagrund derav. Jeg for min del kan i hvert fald ikke indse, at der i det høist interessante foredrag, som forsvarsministeren holdt, er leveret begrundelse for, at den omorganisation som nu foreslaaes, er nødvendig paagrund av den nuværende situation. En ordning av etterretningsvæsenet derimot er noget andet. Jeg vil om den ærede forsvarsminister gjøre den bemerkning, at det kan vel hände, at han paa det vis blir en noksaa kostbar mand ikke alene for det parti, hvorav den nuværende regjering er utgaat, men ogsaa for vort forsvar. Folket legger merke til det, og det er dog til syvende og sidst folket som avgjør, hvordan vort forsvar skal være; trænger den opfatning ind i befolkningen, at man har benyttet den nuværende situation til at fastslaa fremtidige ordninger, som binder tvertimot Stortingets

forutsætninger, da det bevilget penger til en civil forsvarskommission, som skulde ta op til behandling den fremtidige ordning av vort forsvar, saa vil det ikke gavne forswarets interesser. Det vil kanskje gavne netop dem, som vil innskranke forsvaret til det mindst mulige eller helt avskaffe det. Jeg tror derfor ikke, det er rigtig at lægge det baand paa repræsentanternes overbevisning, paa deres stemmegivning, som her er gjort ved at stille kabinetsspørsmaal paa en hel række forslag, hvorav dette er det første. Jeg finder efter den debat, som er ført, at maatte slutte mig til indstillingen, som ogsaa er forsvaret av kyndige mænd paa dette omraade.

Rinde: Jeg hadde ikke tænkt at ta ordet i denne sak, for det er jo bare spild av tid at tale her, hvor det bare er den dagsbefaling: at ta fornuften fangen under troens lydighet. Det har været sagt, at den meget omtalte dagsbefaling til vore underofficerer bare var et optryk av gamle eksisterende dagsordener; men den dagsbefaling, som her er utstedt til Norges Storting, den er av ny datum, og den tror jeg, kommer til at faa mere vidtrækkende følger end den til underofficererne. I hvert fald er den enestaaende i vort politiske liv og vor historie i de 100 aar, som er gaat, siden vi fik en fri forfatning. Skal der indledes en ny æra eller en ny statsskik nu? Det hjælper ikke, at man undskylder sig med, at man ikke er parlamentariker - den, som vil føre ordet her i denne forsamling, burde jo være lidt parlamentariker og underordne sig de parlamentariske former. Jeg vil si, at jeg er helt enig med den sidste ærede taler i, hvad han uttalte. Naar jeg allikevel begjærte ordet, saa var det, fordi gagekomiteens sekretær har uttalt sig om et av spørsmaalene under den post, som er behandlet av gagekomiteen, nemlig den post, som angaar disse aspiranter. Det var sagt, at man maatte forhøie den godtgjørelse, de faar for at opholde sig her i Kristiania, med 60 % av, hvad de har hat hittil, fordi det var for liten tilgang. Men det blev sagt i komiteen, at det var andre forhold i generalstabens, som gjorde, at søkningen til disse aspirantposter ikke var saa stærk, som man kunde ønske. Derfor fandt vi, at iaar, da vi har maattet utsætte saa mange poster, maatte ogsaa denne post kunde utstaa. Dette med opholdsbidragets økning for aspiranterne vilde jeg gjerne ha hat mere oversigt over og faa se spørsmålet i sammenhæng med det samme spørsmaal for andres vedkommende, som har lignende stilling, og som har det samme tillæg for at bo her i Kristiania. For ellers er jeg bange for, at den nuværende forsvarsminister næste aar - hvis han da er i funktion - sier: Jeg maa gaa ut fra, at naar Stortinget bevilget en forhøielse i godtgjørelsen for disse folks ophold, har jeg ret til at gjøre slik, som det blev gjort med de kapteiner, vi hadde dengang. Og da, naar bevilgningen er git, og utbetalingen er skedd, vet vi jo, hvilken stilling disse folk kommer i.

Saa har jeg set et forslag her idag, som skal optas av forsvarsministeren. Det gaar ut paa, at de stabsunderofficerer, som fungerer i generalstaben, i armestyrelsen osv. - det er 9 stykker, det er ikke 8, som statsraaden sa - skal faa 30 % i tillæg til sin løn, 600 kr. i tillæg til det, de har. Der vilde jeg ogsaa gjerne ha visst, hvilke følger dette kan ha, hvilken rækkevidde dette forslag har, hvor mange der kan sidestilles med disse folk i arbeide, ansvar og tjeneste, og hvilke utgifter det da vil medføre. Ialfald har ikke vi i gagekomiteen ofret den sak den opmerksomhet, som den fortjener, fordi vi gik ut fra, at ialfald iaar, da man har utsat saa mange spørsmal, fik den utstaa. Hvis statsraaden virkelig vil opta dette forslag, maa jeg be om, at saken maa bli tilbakesendt gagekomiteen, for at den kan bli behandlet paa vanlig maate. Jeg tror, det er en farlig, en skadelig, en uheldig praksis at drive igjennem uten videre lønsregulativer, hvis rækkevidde man ikke kan ha oversigt over, før de er behandlet av den komite, som har med de saker at gjøre. Der er intet spørsmal, som behandles i gagekomiteen, som ikke kan ha sine vidtrekkende konsekvenser, og dem bør man være opmerksom paa og ha oversigt over. Derfor anser jeg det for yderst uheldig, at man paa denne maate skal forsøke at drive frem saa betydelige lønstillæg, som der her er tale om. Til neste aar faar man naturligvis bedre tid til at se paa dette. Der er jo mange hundrede underofficerer, som kræver lønstillæg, og da er det bedst at se kravene i sammenheng og dette spørsmal i forbindelse med de andre. Men jeg vil gjenta det: Det vil bli en uheldig praksis, om saa viktige og vidtrekkende spørsmal skal avgjøres paa den maate, at man stilles overfor det forhold, at statsraaden vil gaa sin vei, at han furter, hvis man ikke vil være med paa forslagene, og at hele regjeringen vil følge ham. Jeg tror, at den, som er saa dristig at stille slike betingelser, burte være litt ældre i denne sal. Vi har jo ikke her nogen bekræftelse paa, nogen besked om, hvorvidt statsraaden er den rette mand paa den rette plass. Det er mulig; men - det er ikke for at være personlig ubehagelig jeg sier det - det er ingen, som vet det; det er ingen, som kan svare paa det. Derfor synes jeg, det er nok saa dristig, første gang man har anledning til det, at fremsætte denne preusiske dagsbefaling likeoverfor Norges Storting. Vi har da vort ansvar, vi ogsaa, likeoverfor de vælgere, som har sendt os hit, og vi skulde representere folkets mening her.

Ribsskog: Det er en svær recept, forsvarsministeren har utskrevet til sit parti her idag; det er visstnok den sværeste, som nogen forsvarsminister her i landet har levert sine partifælder. Almindeligvis slipper de jo med at sluke én pille; men her skal de sluke hele ni paa én gang. Jeg tviler ikke paa, at de gjør det. De biter tænderne sammen og svelger dem. De griner nok litt og er litt misfornøiet, som de har været tidligere; men det gaar

nok som tænkt. Det er en anden ting ogsaa, som er litt ekstraordinær, og det er, at vi behandler et kabinetsspørsmål for lukkede dører. Jeg tror ikke, det er almindelig. Naar en sak er av den betydning, at en statsraad, en ansvarlig minister, for at citere det uttrykk, som statsraaden stadig bruker - jeg vet ikke, om vi har uansvarlige ministre her - finder at burde sette sin stilling ind paa den, da kræver vælgerne - og jeg tror, de har ret til at gjøre det - at de skal faa sig saken forelagt, at de skal faa se de argumenter, som han kan føre, og de, som kan føres fra den anden side, saa de paa grundlag av det kan oppgjøre sig sin dom. Det hører med til parlamentarisk styre. Det er et krav, som alltid har været stillet her i landet. Her blir man avskaaret adgangen til at høre nogen ting av det, som anføres. Det er disse hemmelige meddelelser, som gjør det nødvendig, sier man. Ja, vi lögfolk faar da legge vort skjøn paa saken, og jeg kan ikke se andet, end at det maatte kunne gaa an at samle sammen de faa opplysninger, som bør være hemmelige, og legge dem frem enten under den almindelige debat eller under behandlingen av et enkelt punkt. Det maatte ha kunnet gaa an at gjøre noget i retning av det, som blev antydnet av hr. præsident Årstad, saa vi hadde kunnet faa dette kabinetsspørsmål behandlet for aapne dører. Men naar jeg har fulgt debatten, har jeg faat en forstaaelse av, at der kan være andre grunde, som gjør det ønskelig at faa behandlet dette spørsmål netop paa den maate, som er skedd.

Der har været talt om etterretningssystemet. Repræsentanten fra Finmarken har pekt paa en ting, og jeg synes, at statsraaden burde ha været opmerksom paa det samme: Det, at den slags meddelelser, som statsraaden nævnte, kommer fra Tyskland, som jo, tidligere under krigen ialfald, har forsøkt at bearbeide stemningen i Skandinavien, skulde gjøre, at man stillet sig litt tvilende.

Saa nævnte statsraaden en anden ting, som jeg heftet mig ved. Det vilde være godt, sa han, om vi kunde faa et etterretningssystem nede ved Helgoland, i Wilhelmshafen og i Kiel, saavidt jeg forstod ham, saa vi paa grundlag av de etterretninger, vi der fik, kunde forsterke eller muligens inddrage noget av vort nøytralitetsvern. Vi kunde danne os en mening om, naar den tyske flaaete rykket ut osv. Jeg synes det var et noksaa naivt ræsonnement. Jeg kan ikke komme bort fra det. Naar statsraaden uttalte, at det ikke er lykkedes os endnu at faa saadanne opplysninger, saa finder jeg det meget rimelig, og jeg tror ikke, at det vil lykkes for fremtiden heller. Og hvilken betydning har det? Om vi idag faar etterretning om stillingen saaledes, som den er dernede idag, vil der naturligvis imorgen eller om et par dage være en anden ordning, og likesaa litt som det er lykkedes England at faa rede paa stillingen der - det kan nok hände, at England eller Frankrige ogsaa kan ha lyster i den retning - likesaa litt vil det lykkes os. Jeg tror, at det er bortkastede penge. Hvis der blir opdaget

noget, tror jeg, at det bare vil bidrage til at føre en bak lyset. Dette, som blev anført om efterretningssystemet, virker derfor ikke overbevisende paa mig ialfald.

Jeg mener med den erfaring, vi har om militærkomiteens formand - han har ikke været den mand, som har holdt igjen tidligere, naar det gjaldt militære bevilgninger - jeg mener, at naar man følger militærkomiteen og militærkomiteens formand saa langt, som de gaar, saa er man da i alle fald paa den sikre side.

Ustvedt: Der vil vist ingen betvile min interesse for forsvaret. Men da militærkomiteens indstilling fremkom, maa jeg si, at jeg følte, at jeg helst vilde stemme for flertallets indstilling av forskjellige grunde, først og fremst fordi der under finansdebatten fra budgetkomiteens mindretal var fremkommet sterke uttalelser om nødvendigheten av iaar at spare, hvad der kunde spares paa alle budgetter, og dernæst fordi jeg under finansdebatten hadde sluttet mig til den opfatning, som budgetkomiteens formand hævdede, at hvis man virkelig alvorlig vilde forsøke at spare paa forskjellige budgetter, vilde man godt kunne oppgjøre neste termins budget uten at gaa til en stor forhøielse av den direkte skat paa formue og inntøgt. Jeg saa derfor resultatet av militærkomiteens arbeide som et led i de bestræbelser for at spare paa budgettet iaar. Endvidere mente jeg, at efter de store bevilgninger ifjor til ekstraordinære foranstaltninger var det ikke rimelig at anta, at vi baade til personel og materiel vilde kunne faa forbrukt alt, hvad der var foreslaaet, og at det derfor ikke paa nogen maate vilde være til skade for forsvaret eller for saken selv, at de bevilgninger, som militærkomiteens flertal nu strøk, blev utsat til en anden termin. Jeg gik ut fra, at de vilde komme tilbake, naar det var paakrævet, og at Stortinget da forhaapentlig vilde være likesaa forsvarsvenlig, som det var i den sidste tid av samlingen ifjor, og som det har vist sig at være iaar. Dertil kom ogsaa som et fjerde moment, at forskjellige av de foranstaltninger, som var foreslaaet i propositionen, ikke efter min opfatning kunde sies paa nogen maate at ha direkte forbindelse med spørsmålet, om vi skulde være krigsberedt iaar; deriblandt var da organisationsspørsmål, avancementsspørsmål og lønstillægsspørsmål. Jeg tror, at de godt, uten at nogensomhelst vital interesse vil være skadelidende, kan utsættes til behandling et kommende aar. Disse synsmaater gjorde, at jeg for min del, og jeg tror flere av mit parti, fandt, at militærkomiteens flertal hadde tatt et rimelig og riktig standpunkt, og at det hadde her vist et maatehold, som i det lange løp kanskje vilde komme forsvaret tilgode derved, at man ikke vilde gape over mere, end man kunde sluke. Men jeg for min del vil nu allikevel ikke kunne stemme med militærkomiteens flertal, og grunden er, at der av forsvarsministeren er stillet et saa kraftig kabinetsspørsmål, som der er gjort. Jeg

mener, at vort land har hat fuldstændig nok med at skifte forsvarsminister én gang under den nuværende verdenskrig. Jeg finder ikke at kunne bidrage til, at vi skal løpe den risiko, at vi nu skulde begynde med en 3dje mand under de nuværende forhold i Europa.

Præsidenten: De følgende talere har 2 minutter hver.

Finstad: Jeg kan slutte mig fuldstændig til, hvad min kollega fra Finmarken har uttalt om opfatningen av Finmarken i det hele tat og av dets forhold til Rusland idag. Det er ganske forfærdelig, naar man snakker med folk her sydpaa, at høre paa, hvor uvidende de er om forholdene dernord. Man skulde tro, at naar kommunikationerne i den senere tid er blit saa bra, skulde ogsaa oplysningen om Finmarken være bedret. Som eksempel paa, hvorledes et rygte kan anta forskjellige dimensioner, kan jeg nævne fra nogen aar tilbake, at det var en svensk baron, som hadde nedsat sig i Sydvaranger for at jage og fiske. Saa foretok han en liten reise over den finsk-russiske side. Men det var ikke tale om, at han vilde søke at erhverve noget sted til at bo paa deroppe. Men saa var det en stipendiat fra universitetet her, som ogsaa var oppe i Sydvaranger, og han søkte om at faa grund paa den norske side for at bosette sig der. Men det blev negtet av jordsalgskommissionen, eller hvem der hadde med det at gjøre, og saa blev han fornærmet og reiste over til den russiske side og boede dér. Han blev ogsaa gift med datteren av en kvæn. Historien blev til, at det var en svensk greve, som hverken fik bo i Norge eller i Rusland og saa for at løse vanskelighetene med hensyn til grunden, bosatte sig paa en ö midt i grænseelven Pasvik. Altsaa, dette med den norske stipendiat og den svenske baron endte med, at det var en svensk greve, som bosatte sig pa en ö midt i Pasvikelven. Det kan hände, at ogsaa dette rygte, som forsvarsministeren her er kommet med, kan ha samme slags løse grundlag. Naar vore egne folk vet saa litet om Finmarken og forholdene deroppe i det hele tat, kan det godt tænkes, at ogsaa tyskerne kan ta feil.

Buen: Hr. Ribsskog nævnte noget om parlamentarisk skik og orden, og han fandt, at forsvarsministerens optræden i saa henseende var høist eiendommelig. Men jeg vil minde om, at forsvarsministeren i formiddag sa, at parlamentarisk minister efter den forstaaelse, som man almindelig har av det, er han ikke og blir han ikke. Det var en opplysning, som jeg noterte mig, og som jeg synes har sin interesse. Naar jeg nu ved debattens slutning som iagttager skal opsummere resultatet av disse dages forhandlinger om disse spørsmaal, kommer jeg til at tænke paa, at vor forsvarsminister er at ligne med en videnskapsmand, som driver videnskabelige eksperimenter. Vi har jo set tegn til det allerede fra tidligere forsvarsministres side; men hr. Bratlie drev det aldrig lenger end til at bli docent. Hr. Holtfodt er derimot

unegtelig professor i eksperimentalpolitikk overfor sit eget parti og overfor den norske nation. Det skjønner vi jo nu, da vi ser ofrene sprælle her i salen under vivisektionen. Han eksperimenterer paa sit eget parti, omtrent som om det skulde være en flok forsøkskaniner, og han sier: Recepten er liketil, her har De den, og medicinen skal De ta. Og de tar den, selv om tænderne maa brækkes op. Det er interessant at lægge merke til, hvordan det virker paa de forskjellige. Høires konstitution taaler dette. Det er ogsaa øiensynlig; de er indrettet paa det og paa den slags politik. De liker det, de tar med glæde imot denne medicin; de smatter med tungen og ber om mere. Men hr. Kragtorp, som er læge, han skjønner, hvad denne medicin kan føre til for alle dem, hvis konstitution ikke er indrettet paa gammel, god høiremanér. Det er nok mulig, at denne resolute eksperimentalpolitikk fra forsvarsministerens side vil medføre en delvis bedøvelse, saa man ikke merker resultatene saa fort; men naar nu folket vaagner - og jeg tror, det skal vaagne utover sommeren - kan det hände, at hr. Holtfodt og hans eget parti maa konstatere en langt fremskreden svindsot baade i den militære tanke og i det store venstrelegeme. For os har eksperimentene sin store interesse som sagt. Vi kan ha medlidenhet med ofrene; men det interesserer os at se, hvor meget de taaler.

Statsraad Holtfodt: Da jeg kun har 2 minutter, maa jeg indskrænke mig til ganske korte bemerkninger. Jeg vil først fæste mig ved et par ting, som blev fremført av hr. Castberg, og som jeg nu paany bestemt maa protestere mot eller ialfald henlede opmerksomheten paa. Hvis det er saa, at hr. Castberg er en ivrig forsvarsven, hvad han jo sier, men paa et helt andet grundlag end jeg, saa er det ikke rigtig at fremdra bestandig dette med officerer og officerer, at de skal være som de sorte faar, de bare ligger og suger marven ut av vor nation. Det blev nævnt f.eks. om det boligspørsmål, som var oppe igaar, at det dreier sig om saa og saa mange boliger for officerer. Hvorfor nævnte ikke hr. Castberg, hvor mange boliger det er for underofficerer og hvor mange for menige? Ogsaa officerene maa ha tak over hodet, og her dreier det sig om nyanlæg, hvor der ikke findes hus at skaffe. Med hensyn til hr. Ramms bemerkning om, at antallet av officerer i generalstaben var formindsket, ja, saa er det ganske rigtig, det er formindsket med 1. Men grunden dertil er, at planen for den nye generalstab gaar ut paa, som jeg nævnte, at de officerer, som er ute imellem de aar, hvor de er stadig tjenestgjørende i generalstaben, staar til disposition for generalstabstjenesten; derved kan man indskrænke antallet. Det er ikke ved en generalstab kvantiteten, men kvaliteten, det gjælder. Med hensyn til hr. Castbergs bemerkninger om fremtidige ordninger, som binder, og organisationsforandringer, vil jeg paany og saa skarpt, jeg kan, henlede forsamlingens opmerksomhet paa,

at inden denne samling er forbi, skal jeg overta garantien for, at hr. Castberg har været med paa organisationsforandringer paa andre felter, som binder denne forsamling, og at jeg er med paa dem, fordi jeg finder dem i forsvarets interesse. Jeg gaar ikke med paa nogen officers- eller underofficersforandring, som jeg ikke finder er diktert av interesse for forsvaret. Men jeg er sikker paa, at jeg skal finde hr. Castberg ved min side ved flere av de spørsmaal, som jeg kommer til at reise. Jeg skal gjøre opmerksom paa, at propositionens forslag angaaende generalstabsordningen omfatter foruten den rent tjenstlige side ogsaa den økonomiske side, idet det er begge de to sider, som tilsammen skal skape den ordning, som de militære myndigheter her efter langvarige og indgaaende konferanser har fundet nødvendig ogsaa for under den nuværende situation at opretholde en generalstab, som er forsvarlig. Ti vi skal huske paa, at generalstaben hvert aar skal ha ny tilgang, og hvis disse forhold nu ikke blir rettet, er den tilgang, som vi nu skal ha, avstænget. Derfor har dette betydning under den nuværende situation, og det temmelig øieblikkelig betydning. Altsaa, lønsspørsmålet kan her ikke skilles fra de øvrige spørsmaal. Jeg maa beklage de uttalelser, som kom fra hr. Ustvedts side. Hr. Ustvedt burde ha været opmerksom paa, at der her ikke er fremsat noget andet forslag i organisationsspørsmaal eller paa anden maate end de, som er drøftet av alle de ansvarlige militære myndigheter: generalstaben, kommanderende general, forsvarsdepartementet og for specialvaabenernes vedkommende hvert enkelt vaabens chef, og det har vi gjort saa samvittighetsfuldt, som vi har kunnet. Større garanti for, at dette er noget av det, som maa gjøres, og som er nødvendig for, at vi skal staa saa tryk som mulig, - større garanti kan jeg ikke skaffe. Det er uttalt, at denne proposition gir indtryk av at tjene til at utnytte den nuværende situation. Nei, den rigtige karakteristik av denne proposition er, at den er utarbeidet under trykket av den situation, hvori vort land befinner sig. Det er det rigtige. Til hr. buen vil jeg si det, at hvis bare folket vaagner som et frit folk, da er jeg fornøiet.

Chr. Knudsen: Forsvarsministeren har optrukket for os idag den russiske fare og git os en utsigt over sit utmerkede efterretningsvæsen - jeg vil nu kalde det spionsystem - som skulde sætte os istand til at trygge os overfor den russiske fare. Hans argumentation er besnærende for dem, som mener, at vi med vor lilleputarmé skulde hindre Rusland i dets mulige bestræbelser for at skaffe sig en vei ut imot havet; men jeg nærer ingen tillid til forsvarsvæsenet i dette stykke, og jeg har ikke tillid til den nuværende forsvarsminister. Jeg kan ikke fri mig for den anskuelse, at forsvarsministeren har benyttet Europa-krigen og krisen paa en maate, som jeg vil betegne som letsindig. Det er en kjendsgjerning, at militarismen har medvirket til, for ikke at si

foranlediget, at vi nu har krig i Europa, men netop derfor anser jeg det under de nuværende forhold for saa meget farligere at gi forsvarsministeren midler ihænde til at optræde altfor krigersk. Forsvarsministeren har ikke villet blande utenrigsministeren ind i sit efterretningsvæsen, sa han, men heri ser jeg en fare og en letsindighet, og jeg nærer ogsaa mistillid til forsvarsministerens efterretningsvæsen. Hvis vi vil skape trygge forhold i vort samkvem med Rusland, da burde vel heller utenriksdepartementet opta forhandlinger med den russiske regjering om en overenskomst, hvorved Ruslands handel med det øvrige utland kunde ske paa en tryg maate - om det gjordes nødvendig for Rusland over norsk territorium. Jeg vil faa si, at det skulde være til gavn baade for Rusland og for Norge, og det skulde netop være i vort lands interesse. Jeg vil sluttelig faa si, at den maate, hvorpaa forsvarsministeren her har optraadt, naar det gjælder utenriksanliggender, er av den beskaffenhed, at jeg vil henstille til utenriksministeren, at han tilbakeviser forsvarsministeren fra sit omraade og gir ham paa fingrene for indgrepet deri.

Præsidenten: Den reglementsmaessige tid er forløpen, men præsidenten vil anholde om Stortingets tillatelse til at holde paa, indtil denne titel kan bli endelig avgjort. Der er kun to talere indtegnet, som hver har 2 minutter. Hvis ingen gjør indsigelse derimot, vil saa ske.

Ramm: Jeg uttalte, da jeg første gang hadde ordet, at jeg gik ut fra, at departementet vilde ha anledning til at benytte de fornødne midler til bestridelse av utgifterne ved efterretningsvæsenet. Jeg føiet til, at hvis jeg i den henseende hadde tat feil, vilde jeg ta under overveielse, om der var grund for mig til at forandre mit standpunkt. Jeg har ikke hørt, at nogen har kommet ind paa det siden. Jeg har ingen opplysning faat. Jeg maa derfor gaa ut fra, at det forholder sig saa, som jeg har sagt, at man fremdeles beholder sit efterretningsvæsen ikke alene saaledes, som det nu er organisert, men ogsaa, om det skulde trænges, i videre utstrækning. Jeg gaar ut fra, at det er, som jeg sa, og da finder jeg ikke at kunne forandre mit standpunkt.

Castberg: Der faldt en uttalelse fra forsvarsministeren til mig personlig, som gjorde, at jeg for at avværge misforstaaelse maatte be om ordet til en ganske kort bemerkning. Statsraaden sa eller antydet ialfald, at jeg betragter officererne som "sorte faar", og at det ogsaa hadde faat sit uttrykk i mine uttalelser nu. Nei, jeg nedlægger den bestemteste indsigelse derimot. Jeg vurderer fuldt ut dygtige og interesserte officerer, - jeg kjender personlig mange av dem og har den største respekt for dem. Der er aldrig faldt nogen uttalelse fra min side, som skulde peke i motsatt retning. Men hvad jeg fæstet mig ved, det var, at man i den proposition, som vi behandler her,

har opført som bevilgninger, der er nødvendige paa grund av den nuværende situation, familieboliger for officerer til beløb av henimot hundrede tusen kroner. Det var vel ting, som kunde utstaa. Naar der opføres barakker og bygninger ellers til at huse de militære personer, som maa fungere under den nuværende situation, gik det vel an for officererne at nøie sig med den indkvartering ogsaa rent midlertidig, og jeg har den tro til vore officerer, at de ikke vilde beklage sig derover. Her føres op f.eks. til mandskapsbrakker - for at ta enkelte poster - 16,000 kroner, men til en officersbolig 20,000 kroner, til bolig for en gift løytnant 16,000 kroner o.s.v. Det er den slags poster, som jeg mener gir indtryk av, at man i denne proposition har tat med ting, som ikke er absolut paakrævet av den nuværende situation.

Buen: Den ærede forsvarsminister sa, han vilde være tilfreds, om det norske folk kunde vaagne som et frit folk. Man pleier jo at ta denne forsamling som et billede av det norske folk. Da vil jeg spørge den ærede forsvarsminister, hvor frie han tror, at en flerhet av hans eget partis representanter i denne sal følte sig, da de vaagnet idagmorges.

Saken blev derefter optat til votering.

Præsidenten: Præsidenten skal nu referere indstillingen og det fremsatte forslag. Indstillingen under armebudgettet (indst. S. X), 1ste kapitel, titel 3 lyder saa: Generalstaben kr. 126500,00. Og i tillæg 4 til indst. S. X indstiller komiteens flertal under b) ordinært: Tit. 1. Generalstaben...intet.

Et mindretal i komiteen har sluttet sig til det forslag, som er fremsat av forsvarsdepartementets chef til disse to poster under ett, saalydende:

"Til generalstaben bevilges paa det ordinære hærbudget kap. 1, tit. 3, kr. 147.000,00.

Generalstabens stabsfanejunkere avlønnes med kr. 1980 pr. aar med alderstillæg à kr. 144 efter 5, 10, 15, 20, 25 og 30 aars tjeneste som fastlønnnet underofficer."

Votering:

Ved alternativ votering mellem komiteens indstilling og statsraad Holtfodts forslag bifaldtes statsraadens forslag med 75 mot 47 stemmer.

De 75 herrer var: Kristvik, N. Hestnes, Bøen, Jahren, Årstad, Gjedrem, Braut, Austbø, Haaland, Rasmussen, Eidem, Pedersen, Erichsen, Galtvik, Aavatsmark, Inderberg, Stinessen, Wolden, Bergan, Fjermstad, Barman, Michelet, Hagerup Bull, Blakstad, Spangelo, Ameln, Mowinckel, Næss, Trædal, Bakke, Indrehus, Rosenlund, Myklebust, Lid, Sæim, Mjelde, Skaar, Skilbred, Løvland, Tveiten, Omholt, Hans Hansen, Gjetmundsen, Lund, Pramm, Aaen, Gunnestad, Johnson, F. Enge, Nalum, Berg, Godske Nielsen, O. B.

Møte for lukkede dører, Stortinget 24. april 1915

Halvorsen, Rustad, Ustvedt, Hovi, Gundersen, Peersen, J. Hestnes, Meyer, Thallaug, Ugland, Kaddeland, Eiesland, Lindstøl, Gauslaa, Andersen Grimsø, Kulstad, Joakimsen, Holmesland, Ulstrup, Vassbotn, Otterlei, Stuevold-Hansen.

De 47 herrer var: Ludv. Enge, Sigurdsen, Kragtorp, Moeskau, Bergersen, Gjøstein, Foshaug, Gausdal, Bauck, Ribsskog, Buen, Hagerup, Schei, Syrrist, Jul. Halvorsen, Fretheim, Samuelsen, Sæbø, Svendsbøe, Bonnevie, Rinde, Rik. Olsen, Hornsrud, Kopseng, Horgen, Nagel, Bernhard Hanssen, Andr. Hanssen, Ramm, Finstad, K. Amundsen, Aaset, Eftestøl, Sparre, Magnus Nilssen, Chr. Knudsen, Landheim, Castberg, Mjøen, Lappen, Sanne, Jenssen, Fløistad, Skaiaa, O. Amundsen, Jacobsen, Ellingsen.

Fraværende var Konow (sykmeldt).

Præsidenten: Jeg vil nu foreslaa, at den videre behandling av de til idag utsatte saker utstaar til mandag den 26de formiddag kl. 10.

Votering:

Præsidentens forslag bifaldtes enstemmig.

Møtet hævet kl. 14.15.